

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
ORGAAN VOOR DE MEDEDELINGEN VAN DE CENTRALE COMMISSIE VOOR DE RIJNVAART
UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

23^e JAARGANG

WOENSDAG 16 MAART 1938

No. 1159

COMMISSIE VAN REDACTIE:

P. Liefstinck; N. J. Polak; J. Tinbergen; F. de Vries en
H. M. H. A. van der Valk (Redacteur-Secretaris).

Th. van Luytelaer (waarnemend Redacteur-Secretaris).

Redactie-adres: Pieter de Hoochweg 122, Rotterdam-West.
Aangeteekende stukken: Bijkantoor Ruigeplaatweg.
Telefoon Nr. 35000. Postrekening 8408.

Advertenties voorpagina f 0,50 per regel. Andere pagina's f 0,40 per regel. Plaatsing bij abonnement volgens tarief. Administratie van abonnementen en advertenties: Nijgh & van Ditmar N.V., Uitgevers, Rotterdam, Amsterdam, 's-Gravenhage. Postchèque- en giro-rekening No. 145192.

Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p. in Nederland f 16,—. Abonnementsprijs Economisch-Statistisch Maandbericht f 5,— per jaar. Beide organen samen f 20,— per jaar. Buitenland en Koloniën resp. f 18,—, f 6,— en f 23,— per jaar. Losse nummers 50 cent. Donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen het weekblad en het Maandbericht gratis en genieten een reductie op de verdere publicaties.

INHOUD:

Blz.

CONSEQUENTIES VAN DEN „ANSCHLUSS" VOOR DEN BUITENLANDSOHEN HANDEL door F. Weinreb	192
Egalisatiefonds en geldmarkt door Mr. J. van Galen	193
De kolenpositie in 1937 III	195
De Indische middelen over December en het jaar 1937..	197
BUITENLANDSOHE MEDEWERKING:	
Nieuwe richtlijnen der vervoerpolitiek in Zwitserland. II. De wetsontwerpen der regeering door Dr. H. Block	199
AANTEEKENINGEN:	
Restrictie Sumatra-tabak	202
Het huidig overschot aan werklozen in Duitschland	202
Structuurveranderingen in Finland	204
ONTVANGEN BOEKEN	205
MAANDDIJFERS:	
Overzicht van de Indische middelen	206
Statistieken:	
Geldkoersen-Wisselkoersen-Bankstaten	207, 210
Groothandelsprijzen	208—209

GELD-, KAPITAAL- EN WISSELMARKT.

De hoogst gespannen politieke situatie heeft de internationale wisselmarkten uiteraard niet onberoerd gelaten en men kon dan ook waarnemen, dat spoedig nadat het nieuws omtrent Oostenrijk tot de markten was doorgedrongen, juist die valuta's, welke tot nu toe als vluchttoord bij uitnemendheid hadden gegolden, t.w. de Gulden en de Zwitsersche Franc, het meest van aanbod hadden te lijden. Doch ook het Pond Sterling stond onder ernstigen druk vnl. door kapitaal-repatriëring van Fransche zijde; het Fransche egalisatiefonds kreeg hierdoor gelegenheid tot zeer groote bedragen Francs af te geven; men raamt deze op, om en nabij de Frs. 5 milliard, een omstandigheid, welke haar ten zeerste welkom zal zijn geweest, gezien de verliezen, welke het even te voren had geleden in verband met de moeilijkheden van binnenlandsch-politiek aard.

Te Londen waren Dollars tegenover Ponden sterk gevraagd, hetgeen den Dollarkoers een oogenblik zelfs op 4.98¼ bracht, waarop weliswaar een reactie intrad, tot 4.99, doch nadien kwam de koers toch weer op 4.98¼. Dat de stijging van den Dollar hier te lande procentueel hooger uitwerkte dan die ten opzichte van het Pond, vindt zijn verklaring hierin, dat Guldens ook tegenover Ponden vrij sterk waren aangeboden. De door het Nederlandsche Egalisatiefonds gevolgde politiek, den Gulden uitsluitend op het Pond te oriënteren, moest dit evengenoemd resultaat tengevolge hebben.

Zoals te begrijpen is, moest de zwakke stemming van het Pond leiden tot een daling van de premie op de „shipping parity"; bij een stijgenden goudprijs daalde deze dan ook van omstreeks 10 d. tot 2½ d.

Voor het eerst sedert geruimen tijd is het disagio voor Termijnfrancs terug gelopen; één-maands Francs noteren thans 5—10 cent en drie-maands Francs 17—22 cent.

De geldmarkt blijft onveranderd ruim. Zulks ligt trouwens ook geheel in de lijn van de ontwikkeling en hierin zal dan ook geen verandering worden gebracht door het steeds grooter wordende aanbod van korte leeningen, welke zich zoo zeer in de belangstelling der banken mogen verheugen.

Naar het schijnt zal dit uithollingsproces van leeningen nog verderen voortgang vinden. De Gemeente Hilversum komt althans met een leening o.m. bestaande uit een 2½ pCt. 1-5 jarige leening à 101½ en een 6-10 jarige leening à 100½. In vergelijking tot de rente, welke op het oogenblik op 3½-jarig schatkistpapier valt te maken en welke niet meer dan 1 tot 1½ pCt. belooft, biedt het rendement van circa 2½ pCt. op papier als het bovenstaande ongetwijfeld eenige attractie. Men dient echter niet de oogen te sluiten voor de gevaren van een al te groote interesse van de zijde der banken voor dit soort papier. Dit gevaar wordt des te grooter naarmate men zich te veel blind staart op den z.g. gemiddelden looptijd. Immers biedt dit begrip in het algemeen al niet zoo heel veel houvast, uit liquiditeits oogpunt bezien, dient men het al zeer voorzichtig te hanteren, wil men tenminste niet voor verrassingen komen te staan op momenten dat de nood aan den man komt. Nu ziet het daar momenteel wel niet naar uit, maar de gebeurtenissen, ook die van de laatste dagen, hebben ons toch wel geleerd, dat in een tijdsbestek van een 8 tot 10-tal jaren heel wat kan gebeuren.

Wel biedt de beleenbaarheid dezer stukken ongetwijfeld een belangrijke waarborg ten dezen, maar in tijden van spanning zullen juist deze stukken een aanzienlijke koersdaling meemaken.

CONSEQUENTIES VAN DEN „ANSCHLUSS“ VOOR DEN BUITENLANDSCHEN HANDEL.

De structuur van den Duitschen buitenlandschen handel kan met slechts enkele woorden worden gekarakteriseerd als bestaande uit invoer van grondstoffen en voedingsmiddelen eenerzijds, uitvoer van fabrikaten anderzijds. Het voornaamste streven der Duitse regering op het gebied van den buitenlandschen handel is echter, in de lijn van het momenteel in uitvoering zijnde tweede vierjarenplan, het zich onafhankelijk maken van den invoer van onmisbare grondstoffen en voedingsmiddelen. Het meerendeel der verscheidene milliarden R.M. beloopende investeringen uit de laatste jaren tracht dit streven binnen afzienbaren tijd te verwezenlijken.

Buitenlandsche handel in miljoenen R.M. in 1937.

	Invoer	Uitvoer
Grondstoffen en halffabrikaten	2045	1121
Voedingsmiddelen	2977	89
Fabrikaten	397	4700

De opbouw van een nieuw Duitsch productie-apparaat, dat aan het Rijk een groote mate van autarkie moet verschaffen, vergt evenwel voor het moment een zich op hoog peil bewegende invoer van grondstoffen, zonder dat hiertegenover onmiddellijk een uitvoer van afgewerkte producten staat. Ook de groote bewapeningsopdrachten vereischen een aanzienlijken grondstoffen-invoer. De bekende Duitse deviezennood is hiervan een uitloei. Aan den anderen kant remt echter juist deze deviezennood de uitvoering van het vierjarenplan en de verwezenlijking van een snelle bewapening. Het behoort dan ook tot het voornaamste streven der Rijksregering in de huidige phase van den Duitschen economischen opbouw om tot een verlichting van het deviezengebrek te geraken. De vraag naar koloniën moet eveneens in dit kader worden gezien.

* *

Een vraag, welke wij in dit artikel zullen trachten te beantwoorden, luidt: in welke mate brengt de inlijving van Oostenrijk in het Duitse Rijk verandering in bovengenoemde situatie?

Om te beginnen, dient men zich voor oogen te houden; dat Duitschland in de economische structuur van Oostenrijk in tegenstelling tot zijn positie in de cultureele verhoudingen, slechts een relatief geringe rol speelt. Oostenrijk moet nog voornamelijk gezien worden als onderdeel van de oude Donau-monarchie, waarvan het een tijd lang het centrum van het economische leven vormde. De handelsverbindingen van Oostenrijk loopen dan ook voor een groot deel naar den Balkan, Hongarije, Tsjecho-Slowakije, Polen, Italië en Zwitserland. Duitschland neemt weliswaar, zoowel in den invoer als in den uitvoer, de eerste plaats in, doch zijn positie is lang niet overwegend.

Aandeel in pCt. in de waarde van den buitenlandschen handel van Oostenrijk in 1937.

	Invoer	Uitvoer
Duitschland	16.3	14.9
Italië	5.5	14.0
Hongarije	9.0	9.1
Tsjecho-Slowakije	11.0	7.1
Zwitserland	3.3	5.7
Roemenië	6.0	5.6
Zuid-Slavië	7.9	5.4
Groot-Brittannië	4.6	5.3
Polen	4.6	4.3
Overige landen	31.8	28.6
	100.0	100.0

In de tweede plaats, moet men bedenken, dat de Oostenrijksche buitenlandsche handel na den oorlog belangrijke structureele wijzigingen heeft ondergaan. Oostenrijk nam in de Donau-monarchie, met Tsjecho-Slowakije, de plaats van leverancier van industriele

producten in, terwijl het van de andere deelen der monarchie voornamelijk voedingsmiddelen en bepaalde grondstoffen betrok. Na den oorlog gingen de verschillende nieuwe of vergrootte Donau-Staten tot oprichting van eigen industrieën over, hetgeen voor den Oostenrijkschen uitvoer nadeelige gevolgen had.

Oostenrijk heeft, met minder succes dan Tsjecho-Slowakije, getracht zijn export naar andere landen te richten, waarvan tot 1932 Duitschland een voorname rol speelde. Tegelijkertijd veranderde echter de samenstelling van den buitenlandschen handel. De invoer van voedingsmiddelen en fabrikaten daalde — Oostenrijk moest als compensatie voor de verloren gegane afzetgebieden den binnenlandschen afzet van eigen landbouw, en industrie beschermen —, de uitvoer van „grondstoffen steeg, die van fabrikaten daalde.

Samenstelling van de waarde van den buitenlandschen handel van Oostenrijk.

Invoer:	1923	1937
Grondstoffen	32 %	43 %
Voedingsmiddelen	26 %	21 %
Fabrikaten	36 %	30 %
Uitvoer:		
Grondstoffen	15 %	30 %
Fabrikaten	80 %	65 %

Sedert 1932 werd het streven nieuwe afzetgebieden te vinden door de diverse betalingsmoeilijkheden der buitenlandsche afnemers van Oostenrijk nog versterkt.

Deze betalingsmoeilijkheden leidden voor eenige maanden tot een grootendeels „bevroren” tegoed voor Oostenrijk van ca. 200 miljoen Schilling, waarvan een aanzienlijk deel voor Duitse rekening kwam. Teneinde een verder aangroeien van de clearing-schuld tegen te gaan, is Duitschland voor kort tot een beperking van den invoer uit Oostenrijk met 40 pCt. overgegaan.

Alles bijeengenomen maakte de Oostenrijksche uitvoer hierdoor een moeilijke periode mee.

* *

Bovenstaande beschouwing van de structuur van den Oostenrijkschen buitenlandschen handel liet ons reeds zien, dat de positie van Duitschland geen overwegenden invloed op het geheel heeft gehad. In de laatste jaren was deze positie zelfs achteruitgaande.

De betekenis van Oostenrijk voor den buitenlandschen handel van Duitschland is echter nog veel geringer. De uitvoer van Duitschland naar Oostenrijk bedraagt nl. niet meer dan 2 pCt. van de waarde van den totalen Duitschen uitvoer, de invoer uit Oostenrijk is zelfs slechts 1.7 pCt. van den totalen Duitschen invoer. Oostenrijk neemt dus een zeer ondergeschikte plaats op de Duitse ranglijst voor den in- en uitvoer in. Voor de verschillende onderdeelen der handelsstatistiek krijgt men het volgende beeld:

In miljoenen R.M.

Jaar 1937	Invoer in Duitschland	Uitvoer van Duitschland
	Totaal uit Oostenr.	Totaal naar Oostenr.
Voedingsmiddelen....	2045 11	89 5
Grondstoff. en halffabr.	2977 40	1121 27
Fabrikaten	397 35	4700 91
Tot. (incl. rest. posten)	5468 93	5911 123

De betekenis van den „Anschluss” is dus uit dit gezichtspunt voor Duitschland vrij gering. Een noemenswaardige verbetering in de Duitse deviezenpositie is dan ook zonder meer niet te verwachten.

* *

Er bestaat evenwel de mogelijkheid, dat de handelsbetrekkingen tusschen het Rijk en het gebied van het voormalige Oostenrijk worden uitgebreid, en deze mogelijkheid bezit zelfs, gezien het wegvallen der nu bestaande hooge rechten aan Oostenrijkschen kant en der clearingmoeilijkheden als barrière van Duitse zijde, een hooge mate van waarschijnlijkheid.

Oostenrijk zal daarbij voor Duitschland voorna-

melijk de rol van leverancier van grondstoffen en in mindere mate, van levensmiddelen toegewezen krijgen, terwijl het de fabrieken voor een belangrijk deel als exportproduct naar niet-Duitsche gebieden zal moeten blijven beschouwen. Het Rijk zal waarschijnlijk den afzet van bepaalde overvloedige grondstoffen (steenkolen), die Oostenrijk momenteel uit Polen betreft, zien stijgen, terwijl voor het overige de opname-capaciteit van Oostenrijk voor fabrieken weinig uitbreiding van den afzet van Duitse producten zal gedoogen. Daarentegen zal echter het vreemdelingenverkeer uit Duitschland, dat gedurende de laatste jaren als gevolg van de deviezenmaatregelen en de politieke wrijvingen sterk was afgenomen, weer op zijn oude peil kunnen worden hersteld.

De totale invoer van Duitschland, gezien naast den totalen uitvoer van Oostenrijk, wettigt daarom wel eenige verwachtingen t.a.v. een verbetering der Duitse deviezenpositie, hoewel deze verwachtingen, zooals ook onderstaande cijfers laten zien, weer niet te hoog dienen te worden aangeslagen.

In miljoenen R.M.

Jaar 1937	Invoer in Duitschland (totaal alle landen)	Uitv. uit Oostenr. (totaal alle landen)
Grondstoffen en halffabrikaten	2977	178
Voedingsmiddelen	2045	19
Fabrikaten	397	393

De uitvoer van Duitschland, gesteld naast den invoer van Oostenrijk, laat weinig expansie-mogelijkheden voor de Duitse industrie zien. Ook al zou de binnenlandsche koopkracht in Oostenrijk stijgen, het feit, dat Oostenrijk nog steeds een industrieel land is, met dikwijls zelfs gelijksoortige industrieën als Duitschland, geeft aan de Duitse industrie weinig of geen nieuw afzetgebied. Daarbij komt nog, dat van den invoer van fabrieken in 1937 reeds niet minder dan 41 pCt. voor rekening van Duitschland kwam.

In miljoenen R.M.

Jaar 1937	Uitvoer uit Duitschland (totaal alle landen)	Invoer in Oostenrijk (totaal alle landen)
Grondstoffen en halffabrikaten	1121	304
Voedingsmiddelen	89	153
Fabrikaten	4700	210

Resumeerend kunnen wij dus concluderen, dat Duitschland in zijn grondstoffenvoorziening wellicht een geringe verlichting zal bespeuren, doch dat de overige economische voordeelen der inlijving van Oostenrijk voor het oogenblik nog zeer gering zijn. Voor den Duitschen buitenlandschen handel is dus voorloopig slechts een kleine teruggang van den grondstoffeninvoer te verwachten, hoewel natuurlijk Duitschland van deze verlichting der deviezenpositie gebruik kan maken om andere, nu moeilijk te betalen, doch zeer benodigde grondstoffen (textielgrondstoffen bijv.), te importeerden.

De Oostenrijksche uitvoer van grondstoffen (vooral van ijzererts en hout) zal waarschijnlijk, als gevolg van de Duitse vraag, sterk terugloopen, terwijl in den uitvoer van fabrieken weinig verandering is te verwachten. De invoer van voedingsmiddelen in Oostenrijk zal, in het kader van het Duitse autarkische streven, sterk worden verminderd. De grondstoffen zal Oostenrijk voor een deel uit Duitschland kunnen betrekken, de rest zal voorloopig nog moeten worden ingevoerd.

Uiteraard zijn dus de gevolgen voor Oostenrijk veel ingrijpender dan voor het oude Duitse gebied. Als geheel genomen is echter, als gevolg van het feit, dat de economische structuur dezer beide landen elkaar niet, of slechts ten deele aanvult, en dat de relatieve betekenis van Oostenrijk in het kader van het Rijk, economisch vrij gering is, voor den internationalen handel voorloopig weinig verandering te verwachten.

F. WEINREB.

EGALISATIEFONDS EN GELDMARKT.

Ongeveer anderhalf jaar geleden heeft de Redactie bereidwillig plaatsruimte verleend aan een beschouwing van mijn hand, over den mogelijken invloed van de werking van het Egalisatiefonds op de geldmarkt.¹⁾ De conclusie luidde toen, dat — indien het fonds zich de middelen tot operaties in goud of deviezen verschaft door plaatsing van schatkistpapier op de open markt — de Egalisatiefonds-politiek in de meeste gevallen leek te zullen tenderen tot een krapper worden van de geldmarkt, omdat zij (door de plaatsing van schatkistpapier) de credietmiddelen verruimen zou, zonder evenwel — zooals onder vigeur van het vroegere stelsel geschiedt zou — de geldmarkt evenredig te verruimen.

Twee feiten geven mij aanleiding de Redactie te verzoeken mij in de gelegenheid te stellen op deze zaak terug komen: in de eerste plaats een belangwekkende beschouwing van Keynes over het koersverloop der Britsche staatsfondsen in verband met de Britsche Egalisatiefonds-politiek en de werking van het Nederlandsche Egalisatiefonds, voorzover die naar buiten naspeurlijk is.

J. M. Keynes dan heeft als voorzitter van de Nat. Mutual Life Assurance Society, enkele weken geleden de aandacht gewijd aan het koersverloop der Britsche staatsfondsen sedert den aanvang van 1937. De notering van 2½ pCt. Consols, is sedert begin 1937 belangrijk gedaald. Men heeft dit vaak toegeschreven aan de bewapeningsplannen der Britsche regering, waarvan de uitvoering voor een groot deel zal worden gefinancierd door middel van leeningen; in Mei 1937 had reeds de uitgifte van een £100.000.000 National Defence Loan plaats.

Keynes heeft echter een andere verklaring. De daling van de Britsche staatsfondsen viel samen met groote goudaankopen van het Britsche Egalisatiefonds. Volgens Keynes heeft dit in de eerste 9 maanden van 1937 £190.000.000 goud gekocht. De ponden om deze aankopen te betalen heeft het fonds zich evenwel niet verschaft door een even groote plaatsing van schatkistpapier op de open markt, maar uit verschillende andere middelen van de Schatkist of deze laatste ten dienste staande gelden, o.a. door de het vorig jaar geplaatste staatsleeningen. De toevloeiing van het goud beteekende — volgens Keynes — toevloeiing van „hot money”, dat evenwel geen belegging in staatsleeningen of andere langlopende fondsen zocht, maar liquide werd aangehouden als tegoed bij een bank of in schatkistwissels. Het totaal aanbod van liquide belegging werd evenwel niet vermeerderd; de buitenlanders verwierven echter uit de opbrengst der £190 miljoen aan het Egalisatiefonds verkocht goud liquide belegging, maar hierdoor en hiermede verminderde het totaal der liquide beleggingsmogelijkheden voor de binnenlandsche credietmarkt.

Keynes raamt, dat door de evengenoemde politiek van het fonds, de vermindering der liquide beleggingsobjecten, beschikbaar voor de binnenlandsche markt £100 à 150 miljoen moet hebben bedragen. Het Egalisatiefonds en de Schatkist hebben dus — zoo is de bedoeling van Keynes, — de goudaankopen zoodanig gefinancierd (door middel van langlopende leeningen en niet door schatkistpapier) dat de banken, die haar „deposits” natuurlijk evenredig aan het toegevloede goud zagen toenemen, niet in de gelegenheid waren haar liquide beleggingen gelijkwaardig te verhoogen; de markt der goudgerande waarden, aldus Keynes, moest dus dalen en voor houders der pondensaldi omzetting van deze saldi in langlopende staatsfondsen aantrekkelijk te maken. Hoewel deze redeneering wel wat gewrongen lijkt, bevat zij misschien wel een kern van juistheid.

Plausibeler klinkt evenwel wat Keynes verder opmerkte, n.l. dat de anders gevolgde methode van het Egalisatiefonds, om zijn goudaankopen te financie-

¹⁾ E.-S.B. van 28 Oct. 1936: Gouden standaard of conventionele standaard?

ren door gelijktijdige plaatsing van schatkistpapier op de open markt een „deflationistischen” invloed moet hebben op de markt, omdat er wel grootere „deposits” en meer liquide beleggingen (schatkistpapier) door ontstaan, maar niet meer kasmiddelen, wat noodig is tot handhaving der traditioneele „cash ratio”. Wellicht herinnert men zich, dat ik in het hooger genoemd artikel, eenzelfde opmerking maakte en toen ook de aandacht vestigde op het merkwaardige verschijnsel, dat onder deze Egalisatiefonds-politiek de geldmarkt bij een toevloeiing van goud *krapper* wordt, *bij een afvloeiing juist ruimer*. Keynes noemt dit een „topsy-turvy business” en schijnt — merkwaardig genoeg! — toch een automatische, natuurlijke, werking als die van den gouden standaard vóór den oorlog wat minder „topsy-turvy” te achten. Zeker lijkt het mij duidelijker, dat een financiering van de goudaankopen van het fonds door middel van langlopende leeningen, zooals, volgens Keynes, het vorig jaar in Engeland moet hebben plaats gehad, of uit andere beschikbare middelen, inderdaad tot een anomalie kan leiden, n.l. deze, dat de banken tegenover stijgende „deposits” — en nog wel z.g. „hot money”! — als nieuw beleggingsobject slechts langlopende staatsleeningen kunnen vinden.

Ongetwijfeld zal men spoedig worden misverstaan, wanneer men betoogt, dat de werking van een Egalisatiefonds, zooals wij dit ook te onzen kennen, de geldmarkt, krappert zou maken. Immers naar veler opvatting zou ons Egalisatiefonds juist verantwoordelijk zijn voor de groote geldruimte hier te lande. De zaak is — zooals de President van De Nederlandsche Bank in zijn vorig jaarverslag reeds opmerkte — dat de geldruimte zonder het Egalisatiefonds nog groter geweest zou zijn. Het Fonds heeft althans een bedrag van f 300 miljoen aan schatkistpapier uitgegeven, hetwelk al sedert geruimen tijd inderdaad geheel of althans grootendeels op de open markt is ondergebracht. Maar doordat men bij de oprichting den grooten goud-toevoer niet had voorzien, is het Fonds reeds spoedig te klein gebleken en „vol” gelopen, waarna het gedwongen was, — teneinde zich nieuwe middelen te verschaffen tot verderen aankoop van Dollars of Ponden, c.q. goud, om den Gulden te beletten boven den blijkbaar gekozen koers te stijgen, — goud over te dragen aan de Bank (echter tegen den ouden muntprijs, zoodat dus ca. 20 pCt. minder Guldens werden aangemaakt, dan het fonds voor dat goud besteed had) of goud dan wel vreemde valuta bij de Bank te beleenen en al reeds tot bedragen, enkele malen die f 300 miljoen overtreffende. Zoodoende is van een bijzonderen invloed van het Egalisatiefonds op onze markt geen sprake, gesteld al, dat een invloed als hier boven bedoeld, welke in een fijn-georganiseerde markt als te Londen merkbaar is, te onzent te onderkennen zou zijn; bovendien is een zoo scherp omliggende „cash ratio” bij onze banken geen traditie als bij de Engelsche. In ieder geval is bij ons de Egalisatiefonds-politiek, wat betreft de neutralisatie van de goudtoevoering, eenvoudig niet aan bod gekomen. De goudtoevoering boven de eerste f 300 miljoen heeft — globaal gesproken ¹⁾ — ten volle haar invloed op onze geldmarkt doen gevoelen.

De vraag rijst of men bij de instelling van het Fonds niet te veel — misschien wel uitsluitend — gedacht heeft aan de noodzakelijkheid van ingrijpen op de wisselmarkt en zich den mogelijken invloed van het Fonds op de binnenlandsche geld- en credietmarkt wel heeft gerealiseerd; trouwens niemand heeft in de bewogen dagen van September 1936 een

¹⁾ Er gaat ook thans nog wel eenige invloed van de inschakeling van het Egalisatiefonds uit, welke bij directe devaluatie niet te bespeuren zou zijn. Immers moet het Fonds schatkistbiljetten in de markt brengen voor middelen tot dekking van het (boek)verlies bij de overdracht van goud aan de Bank; als gevolg van dit laatste komen hier te lande voor elk kg. aangekocht en overgedragen goud niet ca. f 2000 aan geldmiddelen in circulatie, doch wordt er slechts f 1648 gecreëerd.

gang van zaken als wij thans meemaken, voorzien. In den aanvang van zijn werkzaamheden heeft het Fonds zelfs uitsluitend zijn schatkistpapier bij de Bank geplaatst, omdat men de markt niet met dit papier wilde verontrusten. Spoedig is het Fonds evenwel te „klein” gebleken tegenover den aanzwellenden goudstroom toen men den Gulden op een devaluatiepeil van omstreeks 20 pCt. wilde handhaven. Engeland heeft niet geschroomd om, reeds tot tweemaal toe, zijn fonds te verhoogen. Onze regering schijnt evenwel geen plannen in deze richting te koesteren; blijkbaar achten haar adviseurs het oogenblik nog niet gekomen of is de noodzakelijkheid van een dergelijke verhooging nog niet aanwezig, niettegenstaande de verliezen van het Fonds — boekverliezen, rente en verlies op goud of deviezen — al beslag hebben gelegd op het overgrote deel der middelen.

De situatie op onze geldmarkt is echter zoodanig, dat hierin stellig aanleiding gevonden kan worden eenige maatregelen te overwegen tot neutralisatie of „sterilisatie”, in ieder geval tot binding van overgrote geldmiddelen, welke aanhoudend nog vermeerdert, omdat men er onmogelijk eenig emplot voor kan vinden. Het mislukken van de Indische conversieleening, waardoor de Schatkist middelen moest opnemen, werd als een verademing gevoeld; de bankemittenten knippen van conversieleeningen gedeelten af om deze dienstbaar te maken aan den acuten „nood” en het gebrek aan beleggingsobjecten voor de vele vlottende middelen.

Op de beleggingsmarkt ondervindt de natuurlijke daling van den rentevoet (door het ontbreken van vrijwel iedere kapitaalvraag) een kunstmatige stimulans in dezelfde richting door de opstuwung van de zijde der ruime geldmarkt en op den duur moet naar menschelijke berekening die factor zich ook op ander gebied doen gevoelen. Alles redenen om, — vooropgesteld, dat wij dezelfde geldpolitiek willen blijven volgen, — maatregelen te overwegen ter bevordering van eenige of voorloopige vastlegging van die honderden millioenen, thans als rekening-courant-saldi bij De Nederlandsche Bank aangehouden. Ook voor deze laatste als hoedster van de crediet-situatie, moet er, dunkt mij, veel aan gelegen zijn, weer eenige controle-mogelijkheid over het credietvolumen te verkrijgen; op het oogenblik kan de Bank slechts volkomen lijdelijk zijn: van de rekening-courant-saldi is de Bank slechts de zuiver passieve bewaarder. Worden deze middelen echter vastgelegd in door het Egalisatiefonds uitgegeven schatkistpapier, dan zou wellicht, de geldmarkt althans, weer tot functionneeren kunnen komen en zouden de Bank en het Egalisatiefonds gemakkelijk eenige controle over, in ieder geval het contact met de markt, kunnen houden. Daartoe zou evenwel een belangrijke uitbreiding van het ter beschikking staande schatkistpapier van het Fonds noodig zijn. Dit zou daartoe moeten worden verhoogd van f 300 miljoen tot minstens f 1½ milliard, laat ons maar zeggen tot f 2 milliard, want het einde van den goudstroom is nog lang niet in 't zicht! Min of meer naar het voorbeeld van Engeland en de „goud-sterilisatie” in de Ver. Staten, zou men langs dezen weg de ongewenschte aanzwelling van de positie van onze circulatiebank kunnen tegengaan.

Ongetwijfeld zijn er bezwaren tegen in te brengen. Een wil ik hier noemen: het plaatsen van nieuwe bedragen van honderden millioenen aan schatkistpapier zou rente eischen, al zou deze niet zoo hoog zijn, b.v. ½ pCt. Ongetwijfeld, maar op het oogenblik moet het Fonds toch ook rente betalen aan De Nederlandsche Bank. Men zal opmerken, dat van deze de Staat toch de grootste winstgerechtigde is, maar men vergeet niet, dat de winstbronnen van de circulatiebank uiterst traag vloeien en deze amper voldoende zijn om het primaire dividend plus de jaarlijksche aflossing van de schuld aan den Staat te dekken; er zal voor den Staat per saldo dus waarschijnlijk toch zeer weinig overblijven!

DE KOLENPOSITIE IN 1937.

III.

Onze vaste medewerker schrijft ons:

Frankrijk:

Dit land valt, als éenige uitzondering, een beetje uit den toon van dit relaas van productieverruiming, verbruiksvermeerdering en exporttoename, in onderling verband. Wel vermeerderde het verbruik, ten gevolge van de algemeene opleving op industrieel gebied en steeg van 69.6 miljoen ton in 1936 tot 76.17 miljoen ton in 1937.

Als gevolg van de op 1 November 1936 ingevoerde 40-urige werkweek, heeft de productie zich niet kunnen handhaven, ondanks het feit, dat het aantal arbeiders van eind 1936 tot eind 1937 van 231.900 op 245.300 gekomen is. De maandelijksche kolenproductie bleef geregeld bij die van vorig jaar achter en pas toen er in September bij de 40-urige werkweek eenige extra ploegen ingelegd werden, werd de achterstand, die eind Augustus 1.9 miljoen ton bedroeg, ingehaald en teruggebracht op 0.8 miljoen ton per eind December. De productie van 1937 was, vergeleken bij die van 1936:

	1937	1936
Kolen	45.333.744 ton	46.146.613 ton
Cokes	4.259.388 "	3.926.782 "
Briketten..	6.160.106 "	6.285.787 "

De Fransche export is onbetekenend en liep in 1937 ook nog iets terug.

Het spreekt vanzelf, dat, om aan de sterk gestegen behoefte gepaard aan een verminderde productie te kunnen voldoen, de invoer met rassche schreden omhoog ging. Uit Engeland en Duitschland werd 2.2 resp. 2.1 miljoen ton meer ingevoerd. België leverde 360.000 ton meer, Nederland 550.000 ton, Polen 0.5 miljoen ton meer. Mede ten gevolge van de stijging van het wereldprijsniveau, doch zeer zeker tengevolge van het experiment met de 40-urige werkweek zijn de gemiddelde prijzen in Frankrijk van ingevoerde kolen gestegen van 99 tot 211 Francs per ton en van Fransche kolen van 95 tot 193 Francs per ton.

De cijfers van den in- en uitvoer zijn:

	1937		1936	
	Invoer	Uitvoer	Invoer	Uitvoer
Kolen	24.616.395	676.252	18.655.367	881.609
Cokes.....	3.860.329	232.212	2.561.308	265.970
Briketten....	1.349.494	60.753	1.001.139	114.482

Het lag in de bedoeling het aantal extra uren bij de productie uit te breiden om zodoende tot een productieverruiming over 1938 van zes miljoen ton te komen. Het is echter reeds gebleken, dat de regeering op zeer ernstige bezwaren bij de arbeiders stuit. De wet op de 40-urige werkweek staat 8 extra ploegen = 60 werkuren per jaar toe, die in 1937 op vrijwel alle mijnen ingelegd werden. Voor 1938 wilde de regeering dit aantal uitbreiden tot 24, wat door de arbeiders categorisch geweigerd werd. Dezen hebben daartegenover hun oude looneischen weer te berde gebracht en voorloopig is er nog weinig uitzicht op een regeling, die den weg tot productieverruiming zou kunnen banen.

Nederland:

In het vorige verslag ¹⁾ werd er op gewezen dat de door de regeering gevoerde kolenpolitiek niet gehandhaafd zou kunnen blijven. De steeds stijgende behoefte van de wereldmarkt, waardoor het prijsniveau belangrijk steeg, moest meebrengen, dat ook de Nederlandsche mijnen zich meer op den export zouden werpen om de op dit gebied te behalen hoge prijzen voor haar producten te maken. In het binnenland werden de prijzen door ingrijpen van hooger hand, kunstmatig laag gehouden. De invoer was gecontingenteerd en het sprak vanzelf, dat er iets gedaan moest worden om te zorgen dat de door de Nederlandsche mijnen niet geheel bevredigde binnen-

¹⁾ E.-S.B. van 24 Februari 1937.

landsche behoefte met ingevoerde kolen gedekt kon worden.

In het begin van het jaar ontwikkelde zich een strijd over de wenschelijkheid van instandhouding der contingentteering en toen eind Maart de laatste verlengingsperiode om was, werd in tegenstelling met vroeger de contingentteering met slechts drie maanden verlengd, binnen welken tijd men hoopte een uitweg gevonden te hebben. Inderdaad werd een, zij het gedeeltelijke, oplossing van de moeilijkheden gevonden. Ondanks den grooten druk, door belanghebbenden uitgeoefend, werd de contingentteering per 1 Juli tot het eind van het jaar verlengd, echter in een geheel anderen vorm.

De contingentteering werd destijds in het leven geroepen om de binnenlandsche producten te steunen en omdat overmatige invoer verwacht werd. Om hieraan te ontkomen, werd de toelaatbare invoer vastgesteld op 60 pCt. van het ingevoerde kwantum over een bepaald tijdvak, met eenige bijzondere toewijzingen. Sinds 1 Juli 1937 is deze toestand voor de huisbrandkolen en de steenkoolbriketten ongewijzigd gebleven, terwijl voor industriekolen en cokes bijzondere toewijzingen op aanvraag, alle verstrekt worden voor de producten van de landen, betrokken bij de Overeenkomst tot Ontwikkeling van het Handelsverkeer, d.d. 28 Mei 1937 te 's-Gravenhage gesloten, de z.g. Oslostaten, en van de staten, waarvoor deze overeenkomst eveneens van toepassing is verklaard. Dit zijn voor industriekolen en cokes: Duitschland, België en Groot-Brittannië. Het komt er dus op neer, dat er voor industriekolen en cokes praktisch geen contingentteering van den invoer meer is.

Intusschen werd eind van het jaar de contingentteering op precies dezelfde wijze voortgezet voor periodes varieerende van 3 tot 7 maanden, al naar gelang het land van herkomst.

De productie van de gezamenlijke Nederlandsche mijnen bedroeg in 1937, vergeleken bij 1936:

	Kolen/Cokes/Briketten	Bruinkolen
1937....	14.321.000 ton	143.000 ton
1936....	12.802.538 "	89.000 "

Het aantal arbeiders is van 29.574 op 1 Januari 1937 tot 32.163 op 1 Januari 1938 gestegen. De bruinkolenindustrie had 104 arbeiders in dienst.

Er is een flinke vermeerdering in de productie geweest geheel in de lijn van de andere kolenproducerende landen met uitzondering van Frankrijk. De algemeen sterk toegenomen behoefte moest bevredigd worden, en waar het maar eenigszins mogelijk was, werd de productie opgevoerd. Toch moet hierbij niet uit het oog verloren worden, dat de Nederlandsche kolenvoorraden in Zuid-Limburg beperkt zijn. Naar schatting ligt er nog minstens 500 miljoen ton, doch niet alle mijnen hebben gelijke ondergrondse voorraden en dus zullen er binnen afzienbaren tijd, schachten van bepaalde mijnen uit het productieproces vallen. Daar het veel tijd vordert om andere gebieden productieklaar te maken, wordt er reeds in die richting gedacht aan De Peel en De Geldersche Achterhoek. Voorloopig echter komt daar niets van. Er is nu ongeveer evenwicht tusschen productie en binnenlandsche behoefte en het is zeer de vraag, gezien de beperkte voorraden, of het raadzaam is de productie verder uit te breiden.

Wat De Peel betreft, is het de bedoeling aan de ontginning niet eerder te beginnen, dan wanneer er werkelijk behoefte aan is, maar tegen dien tijd moet de voorbereiding zoover gevorderd zijn, dat de elders uitvallende productie daar kan worden voortgebracht door de elders vrijgekomen mijnwerkers. In den Gelderschen Achterhoek stuit de ontginning vooralsnog op economische zoowel als technische bezwaren. Voor stakingen en ernstige arbeidsconflicten is de Nederlandsche mijnindustrie in 1937 gespaard gebleven. Wel werden voortdurend onderhandelingen

gevoerd tusschen vertegenwoordigers van de directies en de mijnwerkers, die steeds blijven aandringen op loonsverhooging, betere vacantie- en pensioenregeling en inderdaad kwam met ingang van October een verbetering in dien geest. Ook door onze mijnwerkers wordt gestreefd naar verkorting van den arbeidstijd, waartegen echter alle werkgevers sterk gekant zijn. Het lijkt geen twijfel, dat verkorting van de werkweek ongunstigen invloed op de productiekosten zal uitoefenen en dat daardoor de concurrentie-mogelijkheden van de Nederlandsche mijnen tegenover de andere kolenproduceerende landen, waarvan de meeste niet tot werktijdsverkorting overgingen, zullen verzwakken. Bovendien, wie zich aan een ander spiegelt... het Fransche experiment spreekt boekdeelen.

De invoer van kolen in Nederland is niet onbelangrijk gestegen en kwam van 4.87 miljoen ton in 1936 op 5.41 miljoen ton in 1937.

Zoals reeds opgemerkt, was de invoer van industriekolen practisch niet langer gecontingenteerd en zoo zien we dan ook, dat de invoer uit Duitschland en Polen toeneemt, d.i. uit die landen, waarvandaan hoofdzakelijk industriekolen betrokken worden. De invoer uit Groot-Brittannië, uit welk land (Wales) óók anthraciet betrokken wordt, nam verder af. Ook die uit Rusland nam af. De schommelingen in deze invoercijfers is nog al groot, zooals blijkt uit het volgende staatje:

Invoer uit:	1937	1936	1935
Duitschland	3.967.105	3.335.577	3.459.394
Groot Brittannië....	892.079	1.117.171	1.171.413
België en Luxemburg .	308.858	291.685	317.660
Polen	228.335	106.554	97.868
Sovjet Rusland.....	10.486	18.446	12.699

De cokesinvoer blijft gestadig toenemen, terwijl het met de briketten juist andersom gesteld is. De bruinkoleninvoer is practisch nihil, die van de bruinkoolbriketten handhaaft zich. De volledige lijst van de invoercijfers per kwaliteit, ziet er als volgt uit:

	1937	1936	1935
Steenkolen	5.409.518	4.870.408	5.060.736
Cokes.....	426.362	373.861	311.218
Steenkoolbriketten....	326.496	335.308	352.719
Bruinkolen	52	90	37
Bruinkoolbriketten ..	132.091	134.269	134.419
	6.294.519	5.713.936	5.859.129

De kolen- en cokesuitvoer, we stipten het reeds aan, nam ook flink toe en, bunkercolen buiten beschouwing latend, is hij van 3.16 miljoen ton in 1936 gekomen op 3.96 miljoen ton in 1937, een grootere toename dus in den export dan in den import. De uitvoer naar Frankrijk, België, Duitschland en Zwitserland nam toe. Die naar Italië, die in 1935 nog 154.000 ton bedroeg, doch in 1936 tot niets gedaald was, bedroeg in 1937 weer 43.500 ton. Daartegenover staat, dat uitvoer naar Zweden, Griekenland, Spanje, Canada en Tunesië practisch opgehouden heeft.

Hollandschë cokes heeft als steeds een uitstekenden naam op de wereldmarkt en de uitvoer van dit artikel neemt toe, naarmate de productie toeneemt. In den loop van 1937 is het Internationaal Cokeskartel definitief tot stand gekomen. De bedoeling is de prijzen op een voor den producent redelijk peil te houden, zonder tot noodlooze opdrijving te komen en de concurrentie zooveel mogelijk te nivelleeren door het toewijzen van quota. Het is juist dit laatste onderdeel, dat de onderhandelingen zoo moeilijk en langdurig gemaakt heeft, daar men het óver de kwantumsverdeling niet eens kon worden. Ten slotte echter werd overeenstemming bereikt en Nederland kreeg een quotum van 17.83 pCt. toegewezen, op de derde plaats na Duitschland met 48.43 pCt. en Engeland met 20.88 pCt. Na ons land volgen nog België met 9.66 pCt. en Polen met 3.20 pCt. Dat de cokes-

prijzen over de geheele linie zoo geweldig opgelopen zijn, is niet het gevolg van de vorming van het kartel, doch zuiver een gevolg van de normale werking van vraag en aanbod. De zware industrie, waarvan een zeer groot gedeelte in West-Europa gevestigd is, vroeg steeds meer cokes, meer en meer komt centrale verwarming in zwang en de vraag naar cokes is zóó groot geworden, dat het mogelijk was den prijs te verhoogen. Zoo liep de exportprijs van de Nederlandsche cokes, die begin 1936 op 17/— stond, op tot 22/— per eind December 1936 en 32/— eind 1937. Overigens weer geheel in lijn met de andere cokesuitvoerlanden:

De juiste uitvoercijfers zijn:

	1937	1936	1935
Steenkolen.....	3.962.644	3.164.254	2.938.732
Cokes	2.437.552	2.305.323	2.138.829
Steenkoolbriketten.....	427.494	337.544	304.946
Bruinkoolbriketten	22.387	4.195	4.079
	6.850.077	5.811.316	5.386.586

Bunkerkolen:

Vreemde schepen:	1937	1936	1935
op uitvoer (Nederlandsche)	151.521	213.770	102.737
op doorvoer (buitenlandsche)	2.214.690	1.911.582	1.569.067
Nederlandsche schepen			
op uitvoer (Nederlandsche)	147.440	160.605	126.514
op doorvoer (buitenlandsche)	644.496	510.910	454.459

(Al deze cijfers zijn ontleend aan publicaties van het Centraal Bureau voor de Statistiek.)

De levering van vreemde bunkerkolen is belangrijk gestegen, die van Hollandsche kolen nam af. In totaal echter werden in 1937 3.158.147 ton bunkerkolen geleverd tegen 2.796.867 ton in 1936. Reeds bij de beschouwing van den teruggang in de levering van bunkerkolen in Engeland, werd er op gewezen, dat de Nederlandsche bunkerstations haar populariteit blijven behouden. De goede gewoonte, prijzen te noteren inclusief de aanloopkosten, is gebleken zeer in den smaak van de reeders te vallen, die nu van te voren weten wat het bunkeren precies kost. Verder bieden de Continentale stations den reeders het voordeel, ook 's nachts en Zaterdagmiddags en Zondags te kunnen bunkeren, de weekend wel is waar tegen betaling van overtime, maar ze krijgen hun kolen, wat in Engeland bijv. niet het geval is.

Bovendien, en dat is ongetwijfeld de belangrijkste factor geweest in 1937, zijn de prijzen voor bunkerkolen aan de Nederlandsche stations weinig gestegen en wel van 18/- geleidelijk tot 22/-, terug tot 20/6 en weer op tot 22/-. Ook de bunkerprijzen in de Nederlandsche havens zijn voor de laad- en losboten slechts weinig gestegen; voor Rotterdam waren de basisprijzen 18/- gestegen tot 20/- eind April, waarop zij bleven staan tot midden December, toen er nog een kleine verhooging bijkwam.

Voorraden verwaarloozende, kunnen we het kolenverbruik in Nederland over de laatste drie jaren becijferen op:

	1937	1936	1925
Totale productie	14.464.000	12.891.538	11.995.402
„ invoer	6.294.519	5.713.936	5.859.129
	20.758.519	18.605.474	17.854.531
Totale uitvoer	6.850.077	5.811.316	5.386.586
	13.908.442	12.794.158	12.467.945

Bunkerkolen op uitvoer ..			
(Ned. en buitenl. schepen)	298.961	374.375	229.251
Totaal binnenl. verbruik ..	13.609.481	12.419.783	12.238.694
Verbruik Ned. schepen ..	791.936	671.515	580.973
	14.401.417	13.091.298	12.819.667

Het binnenlandsche verbruik is dus met ca. 1.2 miljoen ton toegenomen. Dat tengevolge van de grootere vraag de prijzen moesten stijgen, is heel natuurlijk. De prijsverhooging, die na 1 April, vergeleken bij de periode 1 April 1936—1 April 1937, betaald moest worden, bedroeg f 1.50 tot f 1.75 per ton, terwijl contracten voor industriekolen niet meer, zooals voorheen, voor een heel jaar gesloten konden worden, doch slechts tot 1 September. Na dien datum

moesten de prijzen verder verhoogd worden met f 1.— à f 1.25 per ton. Enkele soorten van de industriekolen werden toen beschikbaar gesteld voor contracten tot 31 Maart 1938, terwijl andere kolen en cokes slechts gecontracteerd konden worden tot het eind van het jaar. Voor huisbrandkolen werden in April wel de normale jaarcontracten gesloten, doch de prijzen waren aanmerkelijk hooger dan in het vorige jaar.

Sinds November zijn de zeevrachten algemeen zakende en December bracht de volkomen ineenstorting van de uitgaande kolenvrachten. Het spreekt vanzelf, dat de kooplust bij dalende markt zeer flauw is en overal vandaan werd dan ook rond de jaarswisseling geklaagd, dat er geen belangrijke aanvragen voor nieuwe zaken in de markt waren. Zoodra dus de loopende orders uitgevoerd zijn, die gelukkig vrijwel overal zeer belangrijk waren, zal het er voor den kolenhandel minder gunstig uitzien, hetzij dan, dat de koopers, als de vrachten op het absolute minimum gekomen zijn, hiervan profiteeren om nieuwe koopen aan te gaan. Het is echter met de sterk schommelende vrachten de gewoonte geworden, cifverkoopen te doen met een zekere basisvracht en hetgeen hierboven of hier beneden betaald moet worden, op het moment van bevrachten, is voor rekening van of komt ten goede aan den koper. Een vrachttijging, tengevolge van meerdere verschepingen, komt dus onmiddellijk ten laste van den koper. Bovendien, om te kunnen blijven doorwerken, zullen de mijnen misschien haar prijzen moeten verlagen en het is dan ook algemeen de verwachting, dat kolenvrachten in den loop van 1938 naar beneden zullen gaan. Intusschen worden steeds meer zeeschepen opgelegd, wat een flink gedeelte van het verbruik van bunkercolen doet uitvallen.

DE INDISCHE MIDDELEN OVER DECEMBER EN HET JAAR 1937.¹⁾

Algemeen.

In de maand December brachten de Landsmiddelen in totaal 48.6 miljoen op tegen 41.2 miljoen in dezelfde maand van het vorige jaar.

De voorloopige totale middelenopbrengst over het jaar 1937 bedroeg 513.4 miljoen tegen 401.1 miljoen in 1936.

In het gunstige verschil van f 112.3 miljoen deelen alle groepen mede, tw. belastingen ongeveer f 70 miljoen, monopolies f 2 miljoen, producten f 24.8 miljoen, bedrijven f 8.5 miljoen en diverse middelen f 6.9 miljoen.

De opbrengst der verschillende groepen van middelen in vergelijking met de ramingen, bedroeg in miljoenen Gulden onderscheidenlijk:

Groep	1/12 ram.			Jaar ram.			Gedurende het jaar				
	1937	'37	'36	1937	1937	1936	1935	1933	1931	1929	
Belast...	17.8	23.7	21.4	213.9	291.92	221.9	208.-	199.3	253.6	344.2	
Monopol.	2.8	3.2	2.4	34.1	36.1	34.1	36.6	40.7	60.8	82.3	
Product.	3.1	7.4	7.2	36.8	67.44	42.6	37.9	39.2	46.1	93.2	
Bedrijven	5.2	6.6	6.2	62.7	73.9	65.4	65.8	75.8	105.7	136.8	
Div. mid.	3.9	7.7	4.-	34.5	44.-	37.1	31.3	31.7	49.9	52.2	
Totaal ..	31.8	48.6	41.2	382.-	513.4	401.1	379.6	386.7	516.1	708.7	

Belastingen.

A. Niet-kohierbelastingen.

De opbrengstenstaat vindt men bovenaan de volgende kolom.

De betalingen op de loonbelasting bedroegen:

	In duizendtallen gulden gedurende het jaar		
	1937	1936	1935
Contante stortingen	10.282	8.443	7.062
Inhoudingen op sal. van landsdienaren	6.461	6.636	5.724
Verkoop loonzegels	5.313	4.681	4.300
Betaling op aanslag	92	81	30
	22.148	19.841	17.116
Teruggaven ..	132	117	58
Totaal	22.016	19.724	17.058

¹⁾ Ter voorkoming van misverstand moge er op worden gewezen, dat in het Landsmiddelen-overzicht kas-ontvangsten worden verantwoord.

Opbrengst in miljoenen gulden

	Dec.		Gedurende het jaar					
	1937	1936	1937	1936	1935	1933	1931	1929
Invoerrecht ¹⁾ ..	4.8	4.-	55.8	44.1	47.8	47.3	57.8	95.4
Totaal Uitvoerr. ²⁾	2.8	1.7	37.6	7.6	2.3	2.3	4.1	13.1
Acc. op petrol. ³⁾	0.9	1.-	10.7	10.5	10.6	10.4	11.3	12.9
Acc. op benzine ⁴⁾	2.4	2.2	24.8	21.-	19.4	16.6	17.9	18.1
Acc. op lucifers ⁵⁾	0.1	0.4	2.1	2.7	2.-	3.1	7.7	10.7
Acc. op tabak ⁶⁾	1.4	1.1	16.8	11.7	9.1	10.6	0.1	0.1
Accijnso. suiker ⁷⁾	0.6	0.5	6.6	5.8	6.-	—	—	—
Zegelrecht ⁸⁾	1.1	0.8	10.1	6.7	6.5	6.8	9.2	14.2
Loonbelasting ⁹⁾	1.9	1.9	22.-	19.7	17.1	—	—	—
Totaal	16.-	13.6	186.5	129.8	120.8	97.1	108.1	164.5

¹⁾ 10 opc. vanaf 1-1-31, 20 opc. vanaf 1-1-32, 50 opc. vanaf 15-6-32. Nieuwe tariefwet vanaf 10-1-34 met 50 opc. Verhoging invoerr. sigarettenpapier ing. 1-2-36. M.i. van 28-10-36 zijn verschillende tarieven en opercenten verlaagd.

²⁾ M.i. van 25-11-36 is een extra uitvoerr. van 2 pCt. in werking getreden.

³⁾ Uitvoerr. op ondern. rubber vanaf 1-1-36. Na 1936 valt ook de bevolkingsrubber onder ondernemingsrubber.

⁴⁾ 3½ c. per L. vanaf 1-6-21.

⁵⁾ 7½ c. per L. vanaf 1-6-21.

20 opc. vanaf 1-1-32 33 1/3 opc. vanaf 16-3-32.

13 c. per L. vanaf 1-1-35.

⁶⁾ Vanaf 16-6-36 banderollesysteem.

⁷⁾ Vanaf 16-12-32 20 pCt. van den kleinhandelsprijs. Verhoging acc. op gekorven tabak en sigaretten ing. 1-2-36 tot 30 pCt.

⁸⁾ Vanaf 1-1-34 f 2 per 100 kg.

⁹⁾ Handelszegel verhoogd met 50 pCt. per 1-2-31. Immigratiezegel idem per 1-7-31.

⁹⁾ 4 pCt. van het loon vanaf 1-1-35.

De overdracht van een gedeelte van het Onderwijs en van den Dienst der Volksgezondheid van het Land aan autonome ressorten, heeft in 1937 verschuiving van de „inhoudingen op salarissen van landsdienaren” naar „contante stortingen” veroorzaakt.

Een beeld van den in- en uitvoer gedurende het jaar 1937 kan nog niet worden gegeven; dit zal derhalve in het Landsmiddelenoverzicht over de maand Januari 1938 worden opgenomen.

Slachtbelastingen.

	Jaar ram.		(in duizendtallen gulden) Gedurende het jaar				
	1937	1937	1936	1935	1933	1931	1929
Rundslachtbel...	3.200	3.585	3.751	3.836	4.193	4.912	5.728
Varkenslachtbel.	650	688	962	1.012	1.071	1.353	1.374
Totaal ..	3.850	4.273	4.713	4.848	5.264	6.265	7.102

In 1933-1934 werden verschillende verlagingen doorgevoerd (Stbl. 1933, no 378 en 352, Stbl. 1934, no. 700). Van 1 Januari 1937 af is de wetgeving op het punt van de slachtbelastingen geunificeerd, waardoor het aantal tarieven is teruggebracht van 30 tot 16 en de belasting gemiddeld nogmaals met 20 à 25 pCt. is verlaagd. (Stbl. 1936, no. 671).

B. Kohierbelastingen. (In miljoenen Gulden.)

	1/12 ram.		Dec.		Jaar ram.		Gedurende het jaar				
	1937	1937	1936	1935	1937	1936	1935	1933	1931	1929	
Person.belast.	0.2	0.4	0.4	0.4	2.8	3.6	3.4	3.-	4.-	5.6	5.3
Inkomst.bel.	1.8	2.7	3.-	2.9	22.-	31.-	27.9	29.3	38.3	48.5	54.7
Vennootsch.b.	0.8	1.4	0.2	0.1	110.-	25.5	12.8	9.5	8.5	24.7	51.7
Verponding	0.5	0.8	0.8	0.8	5.8	5.2	6.5	7.5	8.1	14.4	6.9
Landel. ink.	2.1	1.1	1.7	1.9	24.7	25.2	25.3	24.3	26.8	34.5	36.8
Verm.belast.	0.1	0.1	0.1	0.1	1.-	1.2	1.-	1.-	1.6	—	—
Totaal	5.5	6.5	6.2	6.2	66.3	91.7	76.9	74.6	87.3	127.7	155.4

Bij de ontvangsten gedurende het jaar 1937 valt in vergelijking met 1936 (met uitzondering van de verponding en landelijke inkomsten) over de geheele linie een stijging waar te nemen.

Een vergelijkend overzicht betreffende de inkomstenbelasting, de vennootschapsbelasting en de verponding volgt hieronder:

Netto ontvangsten. (In duizendtallen Guldens.)

Kohier	Gedurende 1937		Gedurende 1936	
	Inkomstenbelasting		Inkomstenbelasting	
Boeten.....	161		198	
1937	24.731		—	
1936	3.806		20.381	
1935	932		4.738	
1934	608		1.107	
1933	407		817	
1932	315		494	
1931	2			
1930 en v. j.	—		140	
Totaal..	30.962		27.875	
	Vennootschapsbelasting		Vennootschapsbelasting	
Boeten.....	32		21	
1937	22.458		—	
1936	981		11.873	
1935	476		338	
1934	89		426	
1933	359		168	
1932	1.209		172	
1931	—			
1930 en v. j.	— 115		— 239	
Totaal..	25.489		12.759	
	Verponding		Verponding	
Boeten.....	89		106	
1937	3.696		—	
1936	1.752		3.798	
1935	— 165		1.880	
1934	— 127		146	
1933	— 75		115	
1932	12		96	
1931	—			
1930 en v. j.	66		384	
Totaal..	5.248		6.525	

De ontvangsten van de Landelijke inkomsten, nader gesplitst, geven het volgende beeld:

	Jaar-ram.		Gedurende het jaar		Gedurende het jaar		Gedurende het jaar	
	1937	1936	1935	1934	1933	1931	1929	
Landr. Java	21.900	22.027	22.345	21.555	21.256	23.690	31.311	32.892
en Madoera	2.800	3.179	2.933	2.777	3.104	3.124	3.217	3.917
Alle overige	2.800	3.179	2.933	2.777	3.104	3.124	3.217	3.917
Totaal.....	24.700	25.206	25.278	24.332	24.360	26.814	34.528	36.809

Vergelijking van de betaling van de Landrente Java en Madoera gedurende het jaar 1937 en 1936.

Kohierjaren	1937	1936
1937.....	20.701	—
1936.....	1.162	20.055
1935.....	116	1.895
1934.....	31	166
1933.....	— 17	189
1932.....	9	1
1931.....	—	2
1930 en v. j.	25	37
Totaal.....	22.027	22.345

De achterstand bij de verschillende kohierbelastingen verbeterde over het algemeen ook dit jaar, zooals uit onderstaand overzicht kan blijken.

Achterstandspercentage op het einde van het jaar.

	1937	1936	1935	1934	1933
Personeele belasting..	14 %	16 %	16 %	15 %	18 %
Inkomstenbelasting..	19 %	21 %	23 %	24 %	28 %
Vennootschapsbelast.	1 %	3 %	2 %	7 %	7 %
Verponding	37 %	41 %	42 %	43 %	47 %
Landrente op Java en Madoera	2 %	7 %	13 %	17 %	23 %
Vermogensbelasting..	15 %	14 %	19 %	21 %	21 %

Totaal zuivere aanslag. Belastingjaar: 1937 t.o.v. 1936. Eerste 12 maanden van aanslag.

Belastingsoort.	Aanslag in mill. glds.		Toelichtingen
	1937	1936	
Personeele belasting	3.4	3.2	Zelfde tarieven, vergelijkbare cijfers.
Inkomstenbelasting	29.6	24.8	
Vennootschapsbelasting ..	22.6	11.9	
Verponding	5.4	6.1	
Landrente op Java en Madoera	21.2	21.6	

Monopolies.

De opbrengst van de monopolies bedroeg in het jaar 1937 2 miljoen meer dan in 1936. De opium-

ontvangsten stegen met rond 2.6 miljoen, terwijl zout 0.6 miljoen minder opbracht.

(In miljoenen Guldens.)

	1/12 ram.		Jaar-ram.		Gedurende het jaar						
	'37	'37	'36	'35	'37	'37	'36	'35	'33	'31	'29
Opium	0.7	1.05	0.84	0.7	8.5	11.4	8.83	9.5	12.6	25.3	41.-
Pandh.	0.8	0.8	0.52	0.75	9.4	9.5	9.43	10.6	12.2	20.7	23.9
Zout..	1.3	1.4	1.-	1.15	16.2	15.2	15.8	16.5	15.9	14.8	17.4
Totaal	2.8	3.2	2.4	2.6	34.1	36.1	34.1	36.6	40.7	60.8	82.3

Het opiumdebit gedurende het jaar 1937 in vergelijking met de voorgaande jaren toont het volgende overzicht:

(In thails).

	Gedurende het jaar					
	1937	1936	1935	1933	1931	1929
Java en Madoera	195.832	146.618	116.605	207.694	418.050	615.325
Buitengewesten	335.368	256.948	259.369	267.849	509.104	904.013
Ned.-Indië	531.200	403.566	375.974	475.543	927.154	1.519.338

Het debiet steeg in vergelijking met het jaar 1936 met rond 32 pCt. Op Java en Madoera bedroeg de stijging 34 pCt.; in de Buitengewesten 31 pCt.

Tengevolge van de met ingang van 19 October 1936 ingetreden verlaging van den prijs van verpakt zout met 2 cent per briket van 1 katti, was bij een toegenomen debiet de opbrengst van dit middel gedurende 1937 geringer dan die in het jaar 1936. Vergelijkt men de hoeveelheid en de opbrengst gedurende de jaren 1937 en 1936 met elkander, dan krijgt men het volgende beeld te zien:

Verkoop	Prijs per ton verpakt zout in gulden		In duizendtallen gulden			
	1937	1936	1937	1936	1937	1936
Verpakt zout:						
Aan Provincies	76.80	108.80	97.1	75.3	7.459	7.730
In Vorstenl. ..	128.—	160.—	11.7	10.6	1.495	1.628
In Buitengew.	160.—	160.—	34.4	31.3	4.917	5.499
	121.60	192.—				
Los zout:			28.6	25.4	1.154	1.047
Andere ontv....			—	—	63	42
Totaal	—	—	171.8	142.6	15.088	15.946

De totale hoeveelheid van den verkoop van verpakt zout steeg derhalve met rond 22 pCt. Op Java en Madoera bedraagt de stijging 27 pCt. (29 pCt. in de provincies en 10 pCt. in de Vorstenlanden); in de Buitengewesten 10 pCt.

Producten.

Alle producten brachten in 1937 meer op dan in 1936; de opbrengst van deze groep bedroeg 67.4 miljoen tegen 42.6 miljoen in het jaar 1936, dus 24.8 miljoen meer.

De belangrijkste stijging (16.2 miljoen) valt waar te nemen bij de Bankatinwinning.

(In miljoenen Guldens.)

Omschrijving	1/12 ram.		Jaar-ram.		Gedurende het jaar					
	'37	'37	'36	1937	1937	1936	1935	1933	1931	1929
Kina, thee	0.07	0.2	0.2	0.9	1.3	1.1	0.9	0.8	0.6	0.9
Landseaout.										
chouchedr.	0.3	0.6	0.3	3.4	6.4	3.-	2.4	1.8	2.3	6.3
Boschweez.	0.5	0.9	0.6	6.2	9.1	5.9	5.9	7.2	12.9	22.8
Bangka-										
tinwinning	1.8	5.-	5.5	21.1	43.2	27.-	23.5	24.2	19.6	47.4
Steenkol.	0.4	0.8	0.6	5.2	7.4	5.6	5.2	5.2	10.1	14.3
Totaal ..	3.1	7.5	7.2	36.8	67.4	42.6	37.9	39.2	45.5	91.7

Bedrijven.

Bij de bedrijven werd in het jaar 1937 73.9 miljoen ontvangen tegen 65.4 miljoen in 1936, voornamelijk als gevolg van de hogere ontvangsten in 1937 van den P.T.T. en de S.S. (resp. 1.65 en 6.1 miljoen meer).

Hier volgen de algemeene staat van ontvangsten uit de bedrijven, alsmede een nadere splitsing van de ontvangsten van de S.S. en van den P.T.T.

(In millioenen Guldens.)

Omschrijving	1/12 ram. 1937	1937	Dec. 1936	1937	Jaar-ram. 1937	1936	Gedurende het jaar 1935	1933	1931	1929
Havenbed. niet										
I.B.W.	0.1	0.08	0.09	1.14	1.4	1.2	1.2	1.3	1.5	1.7
Id. I.W.B.	0.7	0.7	0.55	9.—	10.1	9.34	9.6	10.5	11.3	13.—
Baggerdienst	0.1	0.3	0.1	1.4	1.74	1.9	2.—	2.1	3.3	4.7
Waterkr. en Electriciteit	0.2	0.2	0.3	2.85	2.9	3.1	2.9	2.8	2.8	1.6
Landsdrukkerij	0.1	0.2	0.2	0.8	0.9	0.8	0.8	1.—	1.—	1.2
P.T.T.*)	1.6	2.2	2.2	18.9	22.24	20.55	20.7	23.3	29.—	31.8
S.S.	2.4	2.8	2.8	28.6	34.6	28.5	28.6	34.6	57.—	82.8
Totaal	5.2	6.6	6.2	62.7	73.9	65.4	65.8	75.8	105.9	136.8

*) Excl. vergoeding voor vrijdom en briefport.

(In millioenen Guldens.)

S.S.	Opbrengst gedurende het jaar							
	1937	1936	1935	1934	1933	1931	1929	
S.S. op Java	28.—	23.3	23.3	25.5	29.3	49.—	70.5	
„ „ Sumatra's Westk.	1.8	1.5	1.4	1.5	1.5	2.7	4.14	
„ „ Zuid-Sumatra	3.—	2.2	2.4	2.3	2.1	3.1	5.22	
„ „ Atjeh	1.1	0.9	0.9	1.—	1.1	1.6	2.4	
Andere ontvangsten	0.6	0.5	0.6	0.6	0.6	0.6	0.5	
Totaal	34.6	28.4	28.6	30.9	34.6	57.—	82.8	

(In millioenen Guldens.)

P.T.T.	Opbrengst gedurende het jaar							
	1937	1936	1935	1934	1933	1931	1929	
Posterijen	9.8	9.—	8.2	8.37	8.8	10.5	11.2	
Telegrafie	4.7	4.3	4.4	4.97	5.1	6.4	8.05	
Telefonie	7.4	6.9	7.—	7.4	8.2	11.3	11.84	
Andere ontvangsten	0.3	0.3	1.1	1.1	1.2	0.8	0.7	
Totaal	22.2	20.5	20.7	21.8	23.3	29.—	31.8	

Diverse middelen.

De opbrengst van deze groep bedroeg in het jaar 1937 6.9 millioen meer dan in het jaar 1936.

Vrijwel alle middelen brachten meer op; de voornaamste stijgingen vallen waar te nemen bij: *winst-aandeelen van particuliere maatschappijen* (in totaal 3.4 millioen), *mijnconcessies* (2.6 millioen), *ontvangsten in verband met gronduitgifte* (0.4 milioen), *baken- en loodsgelden* (tesamen 0.6 millioen), *gevangeniswezen* (0.4 millioen) en *diversen* (0.9 millioen).

Als aandeel in de winst van de N.V. Gem. Mijnbouw Mij. Billiton werd in verslagmaand een bedrag van 1 millioen ontvangen, zijnde het vierde interim-dividend over 1937.

Lagere opbrengsten van resp. 1.5 en 0.4 millioen worden aangetroffen bij *bijzondere inkomsten uit de aardolie-industrie* en bij *schoolgelden* (wegens overdracht van scholen aan de autonome rersorten).

Tenslotte volgt hier een staat van het algemeen verloop der landsmiddelen in 1937 in vergelijking met voorafgaande jaren.

Opbrengst in millioenen Guldens

Mnd.	per maand				t/m de maand				
	1935	1936	1937	1929	1931	1933	1935	1936	1937
Jan.	32.2	31.8	31.5	51.9	45.5	32.1	32.2	31.8	31.5
Febr.	26.3	26.—	33.1	100.8	81.4	58.5	58.5	57.8	64.6
Maart	27.8	29.9	39.—	151.2	118.3	88.5	86.3	87.7	103.6
April	27.5	29.1	44.2	202.4	156.9	116.7	113.8	116.8	147.8
Mei	33.5	36.5	47.6	256.2	195.9	148.3	147.3	153.3	195.4
Juni	32.2	32.8	45.9	317.4	241.—	182.1	179.5	186.1	241.3
Juli	36.4	36.8	47.8	384.4	289.7	219.6	215.9	222.9	289.1
Aug.	30.6	32.8	42.3	446.5	335.9	252.2	246.5	255.7	331.4
Sept.	31.8	34.2	45.2	503.9	382.1	285.3	278.3	289.9	376.6
Oct.	31.8	31.7	41.9	580.4	423.7	319.8	310.1	321.6	418.5
Nov.	31.6	38.3	46.2	636.6	468.—	352.9	341.7	359.9	464.7
Dec.	37.9	41.2	48.7	708.7	516.1	386.7	379.6	401.1	513.4

Bij beschouwing van bovenstaande cijfers dient in aanmerking te worden genomen, dat het uitvoerrecht op bevolkingsrubber daarin slechts is verwerkt, voorzover het ten goede komt aan de Algemeene middelen, waaraan het slechts voor een zeer gering deel is toegefallen (in 1934 en 1935 van resp. 1.1 en 2.4 millioen niets, in 1936 van 49 millioen slechts 2½ millioen, terwijl de opbrengst in 1937 nog slechts van gering belang was.

BUITENLANDSCHE MEDEWERKING.**NIEUWE RICHTLIJNEN DER VERVOERPOLITIEK IN ZWITSERLAND. II. DE WETSONTWERPEN DER REGEERING.**

Dr. H. Block te Bern schrijft ons:

De plannen voor een nieuwe regeling van het Zwitsersche vervoerwezen ter overwinning van de spoorwegcrisis, waarvan de oorzaken in een vorig artikel werden behandeld¹⁾, zijn, zooals reeds werd gezegd, vervat in drie wetsontwerpen. Het eerste behandelt de reorganisatie van de Zwitsersche Bondsspoorwegen (S.B.B.), het tweede de saneering van de particuliere spoorwegen, het derde ontwerp, dat tot een besluit van den Bondsraad zal leiden, wil het autovervoer regelen en daarmede de spoorwegen tegen de concurrentie van de automobielen te hulp komen. Van de Bondsspoorwegen is bekend, dat zij in technisch opzicht een voorbeeldig bedrijf zijn, doch de organisatie behoeft verbetering, terwijl de financieele toestand rijp is voor saneering.

Reorganisatie bij de Bondsspoorwegen.

Organisatorisch zijn de S.B.B. een autonome afdeling van de eedgenootschappelijke administratie. D.w.z., de spoorwegen zijn noch een zelfstandige onderneming, met eigen rechtspersoonlijkheid, noch staan zij onder rechtstreeksch beheer van het Departement der Posterijen en Spoorwegen van het Ministerie van Verkeerswezen. Zij ressorteeren onder het Departement, echter als een zelfstandige administratie met eigen organen. Deze organen hebben echter slechts een beperkte bevoegdheid gekregen, welke bovendien verdeeld is tusschen den raad van beheer, de algemeene directie en de drie districtsdirecties, waarbij tot einde 1935 nog districtsspoorwegraden kwamen. De belangrijkste bevoegdheden zijn echter aan politieke instanties voorbehouden en wel aan de Bondsvergadering en den Bondsraad.

Hierdoor ontstaat een zeer gecompliceerd stelsel van bevoegdheden en aansprakelijkheden, waarvan het praktisch resultaat, in een vaak geciteerden zin uit de boodschap van den Bondsraad, van 24 Nov. 1936, is samengevat: „Het gezag over de Bondsspoorwegen is in geen enkele hand geconcentreerd”

Het Parlement heeft in de eerste plaats het recht, de begroting van de Bondsspoorwegen goed te keuren en de jaarrekening vast te stellen, de algemeene grondslagen voor de vorming van de tarieven vast te stellen en wetten inzake den dienst en de salariering van het personeel uit te vaardigen. Het heeft daarmede een beslissenden invloed op de prijzen van het vervoer, dus de inkomsten en op de belangrijkste posten onder de uitgaven, t.w. de personeelsuitgaven.

Zooals uit ons eerste artikel blijkt, ontbreekt het niet aan critiek, welke de financieele débâcle van de S.B.B. in hoofdzaak aan de starre tariefpolitiek toeschrijft, inzonderheid echter aan de regeling van de arbeidsvoorwaarden (loon, arbeidstijd, pensioenen), welke niet aangepast zijn aan den financieelen toestand van de spoorwegen. Uit kringen van handel en industrie kwam derhalve de wensch naar voren — ook bij de directie van de spoorwegen kwam dezen van tijd tot tijd tot uiting — de S.B.B., met verleen van rechtspersoonlijkheid, in een waarlijk zelfstandige, commercieele onderneming te veranderen. De directie zou er op moeten letten, dat de exploitatierekeningen in evenwicht zijn, dat niet renderende aanleg achterwege blijft en dat aan het personeel loonen en salarissen worden betaald in overeenstemming met de rentabiliteits-mogelijkheden van de onderneming.

Deze pogingen, welke onder de leuze „Entpolitisierung der Bundesbahnen”, stonden, hebben geen suc-

¹⁾ E.-S.B. van 9 Maart 1938: Nieuwe richtlijnen der vervoerpolitiek in Zwitserland I. De oorzaken van de crisis bij de spoorwegen.

ces gehad; de geschetste positie van de S.B.B. in het kader van de eedgenootschappelijke administratie werd in het wetsontwerp van den Bondsraad overgenomen en door den Nationalen Raad in zijn zitting van 8 Februari 1938 bevestigd. Daar enerzijds de Staat voor de schulden van de Bondsspoorwegen aansprakelijk is en daar anderzijds de ambtenaren van de Bondsspoorwegen ambtenaren van den Staat zijn, en zullen blijven, wilde het Parlement zijn invloed ook in de toekomst doen gelden; zelfs op grootere schaal, dan de Bondsraad in zijn ontwerp had voorzien. Weliswaar ging de Nationale Raad ermee accoord, de goedkeuring van de begroting aan den Bondsraad over te laten en zich tot het vaststellen van de jaarrekening en het jaarverslag te beperken; voorts aan den Bondsraad de opstelling van de algemeene beginselen voor de tariefbepaling toe te vertrouwen en zelf met de goedkeuring daarvan genoegen te nemen, doch op het verdere voorstel, ook af te zien van de wetgeving inzake de regeling van de salarissen, ging hij niet in.

Het desbetreffende artikel 14 van het ontwerp was, zooals men zich uitdrukte, noodlotsparagraaf, volgens het voorstel van den Bondsraad zou de salarisverordening, onder voorbehoud van goedkeuring door den Bondsraad, door den raad van beheer worden vastgesteld. Deze raad van beheer bestaat uit een college van 15 door den Bondsraad gekozen personen, wiens werkzaamheden bestaan uit het verlenen van goedkeuring, het houden van toezicht en het nemen van beslissingen, doch dat er echter nooit in geslaagd is, een rol van betekenis te spelen, o.m. omdat zijn leden politici en geen spoorwegdeskundigen zijn.

De Nationale Raad verwierp echter in zijn zitting van 10 Februari 1938 dit voorstel met overgrote meerderheid; hij wilde geen afstand doen van deze in sociaal-politiek opzicht zoo belangrijke bevoegdheid. De delegatie van bevoegdheden aan den Bondsraad (welke zijnerzijds zijn bevoegdheden aan het Departement der Posterijen en Spoorwegen en de organen van de spoorwegen zou hebben kunnen delegeren, teneinde een snellere, zakelijke behandeling te waarborgen) zal dus niet in die mate tot stand komen, als de regeering wel wenschte.

Daarentegen werd de Bondsraad ingevolge zijn voorstel gemachtigd, uitzonderingen op de bepalingen van de algemeene spoorwegwetgeving toe te staan, voorzover deze alleen de innerlijke verhouding tusschen den Staat en de Bondsspoorwegen zullen betreffen en voorts wijzigingen in de wijze van exploitatie tot stand te brengen, welke „voor de aanpassing aan de ontwikkeling van het vervoer doelmatig en met de belangen van de volkshuishouding verenigbaar lijken”. Deze bevoegdheden beoogen de spoorwegen vrij te maken van verouderde al te starre voorschriften van de wet van 1872. (b.v. zou hierdoor mogelijk worden de overgang naar lichte rijtuigen, de vervanging van personentreinen door automobielvervoer, de opheffing van de plicht tot het handhaven van een minimum aantal treinen per dag.

De saneering van de Bondsspoorwegen.

De organisatorische hervorming alleen is niet voldoende, om het spoorwegbedrijf te saneeren, ook niet indien men de financiële draagwijdte van de oorspronkelijk voorziene bepalingen zoo hoog mogelijk aanslaat. Daarnaast is een algeheele financiële reconstructie noodig, welke moet leiden tot een definitieve ontlasting van ondraagbare verplichtingen en tegelijkertijd tot een duurzaam evenwicht van de winst- en verliesrekening.

Toen veertig jaren geleden tot het terugkopen van de particuliere spoorwegen werd besloten, speelde daarbij het argument, dat de particuliere spoorwegen hun kapitaal niet voldoende amortiseerden, een belangrijke rol.

Daarmede hield verband, de vrees dat de Zwitserse spoorwegen in het midden van deze eeuw niet

meer in staat zouden zijn te concurreren, omdat de spoorwegen in de nabuurstaten omstreeks dezen tijd niet weder aan den staat zouden komen of, in ieder geval hun kapitaalschuld zouden hebben afgelost. De naasting zou de prompte amortisatie waarborgen. Het Bondsraadslid Zemp, die het initiatief tot het terugkopen had genomen, verklaarde dat ook „De amortisatie is stellig de hoofdzaak van de geheele hervorming”. Inderdaad werd ook in al deze jaren geamortiseerd, echter met twee positieve tekortkomingen. Ten tweede, was deze aflossing zuiver formeel, raamden tijd van 60 jaren zoodanig verdeeld, dat de grootste last van de amortisatie in de tweede helft van het tijdvak lag, terwijl in 1920, bovendien met terugwerkende kracht, tot verlenging van den aflossingstermijn tot 100 jaar werd besloten, zoodat aan het einde van 1920 op een kapitaal van Fr. 1634 mill. pas Fr. 30,5 mill. was afgelost.

Ten tweede, was deze aflossing zuiver formeel, want in denzelfden tijd vertoonden de spoorwegen tekorten van in totaal Fr. 176,4 mill. Einde 1935 was Fr. 101,1 mill. afgelost, d.w.z. nog geen 3 pCt. van de belasting van de onderneming met geconsolideerde en vlottende schulden, tegelijkertijd echter was het saldo van de winst- en verliesrekeningen tot een tekort van Fr. 535 mill. aangegroeid. In de praktijk was er dus het tegendeel van aflossing, namelijk een gestegen schuldenlast.

Bij dit beeld past geheel, dat ook de afschrijvingen niet in de vereischte mate plaats hadden (bij de particuliere spoorwegen waren zij overigens nog ontoereikender dan bij de Bondsspoorwegen). Voor 1936 heeft de directie van de Bondsspoorwegen berekend, dat zij Fr. 53,4 mill. voor afschrijvingen noodig heeft; in werkelijkheid werd echter slechts Fr. 31,3 mill. voor dit doel bestemd. Ook het saneeringsplan van den Bondsraad is „hoe betreurenswaardig dit ook is, — met het oog op den huidige financiële toestand van den Bond” — niet in staat, voor de afschrijvingen meer dan Fr. 41 mill. te gecijferen.

Ook met andere voorstellen van de directie der Bondsspoorwegen kon de Bondsraad zich niet vereenigen. Derhalve werd bij het Parlement een ontwerp ingediend, dat het volgende inhield: De Staat ontlast de spoorwegen van een leeningsbedrag van Fr. 700 mill., dat echter op de balans blijft staan; voor dit kapitaal is een maximale rente van 3½ pCt. voorzien. Men maakt er zich echter geen illusies over, dat in de naaste toekomst een dividend is te verwachten.

Voorts neemt de Staat fictieve waarden van de balans der Bondsspoorwegen over, namelijk Fr. 113,9 mill. in overeenstemming met het z.g. te veel betaalde bij den terugkoop, Fr. 47,8 mill. niet geamortiseerde kosten van uitgifte en conversie, Fr. 164,7 mill. oorlogstekorten (de spoorwegdirecties berekende, dat haar inkomsten van 1915-1918 Fr. 238 mill. hooger zouden zijn geweest, wanneer de tarieven bijtijds verhoogd waren geworden) en een niet nauwkeurig te berekenen bedrag voor de tekorten, welke tot einde 1936 Fr. 251,5 mill. bedroegen, waarbij naar schatting Fr. 23 mill. komt voor het laatste jaar en — wanneer de saneering van de Bondsspoorwegen op dat tijdstip nog niet heeft plaats gehad — het overschot van de uitgaven van het loopende jaar, dat op Fr. 31,6 mill. wordt geraamd.

Op den Staat drukt derhalve, ongeacht de enorme kosten voor de saneering van het pensioens- en ondersteuningsfonds, waartoe zoowel Bond en Bondsspoorwegen alsook, door, grootere betalingen en kleinere uitkeeringen, de verzekerden bijdragen, een schuldenlast van Fr. 700 mill. plus bijna Fr. 650 mill. Wanneer men daarvan Fr. 78 mill. aftrekt, welke uit voorzorg in de jaren 1935 tot 1937 met het oog op de saneeringsbehoeften van de S.B.B. werd gereserveerd, dan komt men bij een amortisatie in zestig jaren van Fr. 572 mill., op een annuïteit van Fr. 25,3 mill., te vermeerderen met Fr. 28 mill., welke over-

eenkomt met een rente van 4 pCt. van het dotatiekapitaal, daarbij aannemende dat de Bondsspoorwegen niet in staat zullen zijn een dividend uit te keeren.

Over dit punt voorspellingen te doen, is inderdaad buitengewoon moeilijk. Door de opleving van de conjunctuur was de financieele toestand van de S.B.B., zooals reeds uit het dalend tekort van de winst- en verliesrekening blijkt, aanzienlijk verbeterd. De inkomsten van het bedrijf stegen van Fr. 291.3 mill. in 1936 tot 334.6 mill. in 1937, de uitgaven slechts van Fr. 224.7 tot 227.6 mill. (degressieve kosten!). Zoodoende steeg het overschot van de exploitatierekening van Fr. 66.6 tot 107 mill.

Voor het loopende jaar rekt men met een totaal aan inkomsten van 335.9 mill., op een overschot van de exploitatierekening van 100 mill.; het saldo van de winst- en verliesrekening hebben wij reeds vermeld. Hierbij wordt verondersteld, dat de conjunctuur, die opnieuw teekenen van reactie vertoont, niet verder achteruitgaat, en dat anderzijds de uitgaven niet opnieuw stijgen.

Het spreekt vanzelf, dat aanschaffingen en bouwwerken, zooals het wetsontwerp ook voorschrijft, tot een minimum dienen te worden beperkt (reeds gedurende de laatste jaren werd in dit opzicht gespaard) het spreekt voorts vanzelf, dat de reeds in de laatste tien jaren bevorderde rationalisatie van het bedrijf, zoo mogelijk nog wordt geïntensiveerd. Aan een ontlasting van de loonrekening kan, nadat het Parlement het artikel inzake het personeel heeft verworpen, voorloopig nauwelijks worden gedacht. Voorts is de toekomst ongewis, daar omtrent de toekomstige tarieven niets bekend is; indien men erin slaagt, de automobieltarieven van overheidswege vast te leggen, dan zal het eene of andere uitzonderings-tarief kunnen worden afgeschaft. Aan den anderen kant is het moeilijk de eischen, om verlaging van het zeer hooge normale uniforme tarief, te negeeren. Op de winst- en verliesrekening stijgt voorts in de toekomst de post afschrijvingen tot ten minste Frs. 41 mill., voorts behooren in de toekomst Frs. 3 mill. per jaar in een fonds te worden gestort, dat voor de vereffening van toekomstige tekorten is bestemd. Anderzijds wordt de rentelast veel lager, eenerzijds door het wegvallen van kapitaalkosten, ten bedrage van Frs. 57.5 mill., dank zij de overneming van verplichtingen door den Staat na de saneering, voorts zoo mogelijk door conversie van 3½ pCt. Bondsspoorwegobligaties in stukken van 3 pCt.¹⁾

Er heerscht echter nog onzekerheid omtrent een verderen post onder de uitgaven, namelijk omtrent de aflossing, welke in het ontwerp van den Bondsraad niet is uitgereikt. Om deze reden heeft de Nationale Raad in zijn buitengewone bijeenkomst van Februari, welke uitsluitend aan de Bondsspoorwegen was gewijd, op 10 Februari plotseling bij de beraadslagingen over de begroting van de S.B.B., de discussies afgebroken en het betreffende hoofdstuk voor een nieuw onderzoek naar de voorbereidende instanties (Departement en commissie) teruggezonden. Daarmede is de saneering van de S.B.B. — ten opzichte waarvan na de Nationale Raad, ook de Stendenraad en het volk hun houding moeten bepalen — opnieuw verdaagd, alhoewel de onderhandelingen vermoedelijk in de Maartzitting zullen worden hervat.

Staatssubsidie voor de particuliere spoorwegen.

Voorts is nog niet afgedaan het reeds vaak besproken wetsontwerp inzake de saneering der particuliere spoorwegen. Aan den noodtoestand van deze spoorwegen behoeft men niet te twijfelen; in ons eerste artikel hebben wij hierover reeds cijfers vermeld en tevens de oorzaken behandeld. Het is te begrijpen

¹⁾ Hierover is tot dusverre slechts bekend, dat de Bondsraad het Departement van Financiën heeft gemachtigd, leeningen, ten bedrage van Frs. 400 mill., per einde April op te zeggen.

dat de spoorwegen, waarvan vele reeds krachtens een Bondsbesluit van 13 April 1933 crishulp ontvingen, vanaf het moment, dat de saneering der S.B.B. een punt van discussie uitmaakte, hunnerzijds steun verzochten aan den Staat. Zij verlangden een subsidie van ruim Frs. 200 mill., terwijl zij, afgezien van het feit, dat zij hun politieke invloed in het geding brachten¹⁾ zich bovendien gerechtigd achtten zekere eischen te stellen, die echter door den Bond werden afgewezen.

Uit „billijkheidsoverwegingen” moest de Bondsraad echter toestaan, hetgeen hij als wettelijke verplichting van de hand wees; als steunverleening stelde hij nl. een bedrag van Frs. 150 mill. voor. Tot dit bedrag wil de Staat „deelnemen in het financieel herstel van noodlijdende spoorwegondernemingen, welke wegens haar beteekenis van economischen of militaire aard, dienstig zijn voor de belangen van het eedgenootschap of van een grooter gedeelte daarvan”.

Dit beteekent, dat een bepaalde selectie onder de spoorwegen, die rijp zijn voor saneering, moet plaats hebben. In de eerste plaats blijven daarbij buiten beschouwing die spoorwegen, welke hopeloos onrendabel zijn; de op handen zijnde spoorwegwet moet hun stillegging ten gunste van het automobielverkeer vergemakkelijken. Voorts worden alle spoorwegen, welke niet van belang zijn voor militaire of economische doeleinden, van de steunverleening uitgesloten. De Staat wil hun echter een kans geven, doordat hij zijn financieele medewerking in uitzicht stelt in geval van fusie van kleinere bedrijven tot een grotere en meer rendabel werkende maatschappij. Tenslotte wil hij slechts *deelnemen* aan de saneering; voorwaarde voor zijn interventie is een evenredige steunverleening ook door de kantons.

Hoewel principieele critiek, op de nieuwe actie tot steunverleening aan een bedrijf, niet ontbreekt, behoeft men de aanneming van de wet wel nauwelijks in twijfel te trekken. Verschil van meening bestaat echter eenerzijds inzake het bedrag van de Bondssubsidie (de Stendenraad heeft dit tot Frs. 130 mill. verlaagd, doch in den Nationalen Raad wordt weer verhooging verlangd, anderzijds inzake de kring van hen die van den steun zullen profiteeren.

Er zijn genoeg belanghebbenden, die er voor opkomen, dat behalve de groote ook de kleine hun deel zullen krijgen van de subsidies, daargelaten, dat elke spoorwegmaatschappij zal trachten, haar economische en militaire beteekenis te bewijzen. Tengevolge van deze deliberatie kwam de wet tot dusver nog niet tot stand. Het spreekt vanzelf, dat ook de exploitatierekeningen van de particuliere spoorwegen, door de opleving van het verkeer gedurende de laatste 1½ jaar, verbeterd zijn, waardoor de saneering wordt vergemakkelijkt.

Organisatie van het auto-beroepsvervoer.

Terwijl de beide genoemde wetsontwerpen beoogen de onkostenrekening van de spoorwegen te verlichten (in de eerste plaats door vermindering van de rentekosten), heeft de derde wet ten doel, de inkomsten van de spoorwegen te vermeerderen of ten minste toch te beschermen. Het ontwerp van een „Bondsbesluit inzake het vervoer van personen en goederen met motorvoertuigen”, over welks wisselvallig lot wij reeds een en ander hebben gezegd in ons eerste artikel, voorziet in een concessie ten behoeve van het auto-beroepsvervoer (het eigen vervoer wordt uitsluitend geregistreerd), en een aaneensluiting van de transportondernemers in een centrale organisatie, die door den Bondsraad met controleerende functies zal worden belast.

Het spreekt vanzelf, dat de organisatie van het auto-

¹⁾ Deze politieke invloed is niet gering, daar verschillende kantons bij particuliere spoorwegen zijn geïnteresseerd, bijv. Bern bij de Bern-Lötschberg-Simplon-spoorweg, Graubünden bij den Rhätischen spoorweg.

transportbedrijf slechts zin heeft, wanneer eenerzijds het aantal ondernemers beperkt wordt — de uitgesloten zullen uit een fonds schadeloos worden gesteld, waartoe de geconcessioneerde ondernemers bijdragen — en wanneer anderzijds een tarief wordt ingevoerd, dat de concurrentie met de spoorwegen verzacht en deze zoo mogelijk, ten minste het verkeer over langen afstand laat behouden.

Voor de aanneming van dit begrijpelijkerwijze veel omstreden ontwerp zal vermoedelijk meer tijd verlopen, dan voor de afkondiging van de beide andere wetten, waarvan de spoedige uitvaardiging in het belang van de spoorwegen gewenscht is.

AANTEKENINGEN.

Restrictie Sumatra-tabak.

Dezer dagen werd een door de vier groote Sumatra-Tabak Maatschappijen genomen besluit gepubliceerd, dat de oogsten 1938 en 1939 ingekrompen zullen worden tot 125.000 pakken.

Neemt men in aanmerking, dat gedurende de afgelopen jaren de resultaten voor deze maatschappijen gunstig waren en men derhalve reeds tot uitbreiding van oogsten kon overgaan, dan komt dit bericht wel geheel onverwacht.

Gaan wij de statistieken na om den omvang van de thans voorgenomen restrictie nauwkeurig te kunnen beoordeelen, dan moeten wij teruggaan tot de jaren 1884 en 1885 om een dergelijk kwantum aan te treffen; deze beide oogsten bedroegen namelijk resp. 125.496 en 124.911 pakken. Sindsdien is het kwantum jaarlijks sterk gestegen en voor 1912 werd zelfs een record-kwantum van 282.920 pakken bereikt.

Na oogst 1929, groot 242.732 pakken, trad een daling in, welke aanhield tot en met oogst 1935, die nog slechts 131.083 pakken bedroeg. Hierna volgde de bovenbedoelde uitbreiding, waardoor oogst 1936 weer tot 141.766 pakken kon worden opgevoerd, terwijl oogst 1937, welke dit jaar aan de markt komt, zelfs 153.000 pakken zal bedragen.

Vroeger toegepaste oogst-inkrimpingen geschieden steeds door het sluiten van enkele minder goede ondernemingen, waardoor de beplante oppervlakte kleiner werd. Het nadeel hieraan verbonden was echter, dat men van deze ondernemingen dan ook vanzelfsprekend het kostbare zand- en voetblad moest derven.

Om dit te voorkomen zal nu een geheel nieuw systeem worden gevolgd, namelijk een beperking van den pluk, terwijl toch het normale areaal beplant zal worden. Dit systeem beoogt een strengere selectie bij den pluk te gaan toepassen, waarbij alleen de betere dekbladen geoogst zullen worden, welke hier aan de markt de hoogste prijzen opbrengen, terwijl de inferieure bladen, waarvan de waarde slechts beperkt is, aan de natuur zullen worden prijsgegeven.

Vanzelfsprekend zal hierdoor de kostprijs, welke momenteel op ongeveer een Gulden per half kilogram kan worden aangenomen, eenigszins stijgen. Hier tegenover staat echter dat voor een oogst, grotendeels uit fancy-tabak bestaande, met een hogere opbrengst rekening gehouden mag worden.

Aan het nieuwe systeem is tevens het voordeel verbonden dat bij een gunstig verloop der komende campagne, nog altijd de mogelijkheid aanwezig is de voorgenomen restrictie te verminderen.

De reden waarom tot oogst-inkrimping werd besloten moet voornamelijk worden gezocht in het feit, dat de export naar Amerika en Duitsland, welke beide landen steeds als onze voornaamste afnemers te beschouwen waren, gedurende de laatste jaren sterk was teruggelopen.

Niettegenstaande rechtenverlaging in Amerika en de devaluatie van den Gulden, kocht Amerika in 1937 slechts 7.500 pakken, terwijl het gekochte kwantum in 1936 nog 14.000 pakken bedroeg.

De afzet naar Duitsland ondervindt moeilijk-

heden door de vooral in de laatste jaren doorgevoerde contingententeering.

Het vastgestelde contingent voor Nederlandsch-Indische tabak te importeeren gedurende het jaar 1938 bedraagt 25 miljoen Mark, welk bedrag, vermeerderd kon worden met 2.1 miljoen Mark door een inmiddels afgesloten compensatie-transactie, waarvan de verrekening eveneens via de clearing zal plaats vinden.

Het bedrag, hetwelk dit land in 1937 aan Nederlandsch-Indische tabak importeerde, kan geschat worden op ca. 30 miljoen Mark.

Het huidig overschot aan werklozen in Duitsland.

In E.-S.B. van 26 Januari l.l. verscheen een aantekening over het arbeidsvraagstuk in Duitsland waarin reeds gesproken werd over de mogelijkheden tot verdere productieuitbreiding, in verband met de beperkte hoeveelheid arbeidskracht.

De pogingen welke in deze richting worden aangewend omvatten ook het vraagstuk, hoe aan de bestaande rest-werkloosheid nog een maximale hoeveelheid arbeidskrachten kan onttrokken worden. Hieraan wijdde dr. Volmer in „der Deutsche Volkswirt“ van 7 Januari l.l. een bespreking, waarin het vraagstuk ontleed wordt en een mogelijke oplossing wordt gegeven.

Uitgaande van den huidigen stand der Deutsche werkloosheid, welke — afgezien van seizoenfluctuaties — ongeveer een half miljoen personen zou omvatten, onderscheidt de schrijver, ter verkrijging van een duidelijk inzicht in de samenstelling dezer groep, drie categorieën:

I. De tijdelijke werklozen (als gevolg van seizoens- en conjunctuurschommelingen).

II. Werklozen, die niet kunnen werken.

III. Werklozen, die niet willen werken.

Waar een scherp omlijnde indeeling van elken werkloze niet steeds mogelijk is, daar meerdere oorzaken gelijktijdig kunnen optreden, werd als grondslag genomen de meest naar voren tredende eigenschap. Subjectieve inzichten der beoordeelenden zijn daarbij van invloed.

* * *

De eerste categorie, die der tijdelijke werklozen — wier aantal op 200.000 wordt geschat — kan verder onderverdeeld worden.

In de eerste plaats een groep, welke bestaat uit hen, die van werkkring veranderen, tusschen wier oorspronkelijken en toekomstigen werkkring een tijdelijke werkloosheidsperiode ligt. Ook bedrijfs-economische stagnatie in de productie, grondstoffentekorten e.d. doen op deze groep hun invloed gelden. Het streven is hier, aantal zoowel als tijdsduur van deze gevallen van werkloosheid te beperken.

Men is er reeds in geslaagd deze groep in eenige jaren van 500.000 op 150.000 terug te brengen, waarmede waarschijnlijk de grens benaderd is.

Een tweede sub-groep, de z.g. „wachtenden“ telt 30.000 werklozen. Hoofdzakelijk omvat zij het jaarlijksch totaal der „nieuwkomers“ in het bedrijfsleven — degenen, wier opleiding bij lager; middelbaar of hooger onderwijs voltooid is of zij die hun diensttijd bij weermacht en arbeidsdienst beëindigen. Hierbij moeten gevoegd worden immigrerende landgenooten en personen, welke hun ouden zelfstandigen werkkring opgaven en thans naar een nieuwen omzien. Ook bij deze groep zien wij een geleidelijke verkorting van den wachttijd.

In de derde en laatste subgroep dezer categorie, welke 20.000 personen telt, zijn ondergebracht de onregelmatig werkenden, zooals havenarbeiders, kolensjouwlers, oogstarbeiders, hulpkellners en -bestellers, winkeljuffrouwen e.d. Het karakteristieke voor deze groep ligt in de afwisselende toereikendheid en on-

toereikendheid van het totaal inkomen, voor het levensonderhoud der betrokkenen.

Deze groep mag niet verwisseld worden met de groep van arbeiders, wien geregeld lossen arbeid verzekerd is en wier levensonderhoud daardoor ook voor de toekomst vast ligt. Hoewel Dr. Volmer in de toekomst ook de ongeregeld werkende arbeidskrachten in duurzamen arbeid tewerk gesteld wil zien, meenen wij, dat het bestaan van een dergelijke groep in het bedrijfsleven onmisbaar is.

* * *

De tweede categorie — zij die niet arbeiden kunnen — omvat 235.000 leden. Lichamelijke, geestelijke, moreele of politieke oorzaken verhinderen hen werk te vinden.

De subgroep der lichamelijk onvolwaardigen telt alleen reeds 80.000 personen. Zij omvat oorlogsinvaliden¹⁾ en mismaakten, en wordt regelmatig aangevuld met slachtoffers van bedrijfsongevallen of beroepsziekten. Vermindering is hier slechts mogelijk door maatregelen van geneeskundigen aard of door scholing voor andere beroepen.

De tweede subgroep — karakteristiek „Berufstümper” genoemd — omvat onvoldoend geschoolde arbeidskrachten (ongeveer 60.000). Het gebrek aan scholing staat hun opneming in het productieproces in den weg.

Velen van hen zijn slachtoffers van het tijdperk gedurende en na den oorlog, toen vaak tijd en mogelijkheid om een beroep te leeren ontbraken of wel de verleiding groot was op gemakkelijker wijze snel en veel geld te verdienen.

Het is echter gelukt vele van deze onvoldoend geschoolden door een korte systematische scholing weer bruikbaar te maken voor het bedrijfsleven.

Zij, die wegens het bereiken van een zekere leeftijdsgrens tot geregelde arbeid niet meer in staat zijn, vormen de derde groep (60.000). Een vaste grens is hierbij niet te trekken. Al naar den persoon, het beroep of den duur der huidige werkloosheid ligt deze tusschen 50 en 62 jaar.

De vierde subgroep is samengesteld uit hen, wier verleden, afkomst of ras een verhindering zijn om met gelijke rechten als de anderen naar een plaats op de arbeidsmarkt te dingen. Het is de taak der gemeenschap — zegt Dr. Volmer — de gestruikelden en goedwillenden onder hen naar boven te brengen.

Bij de vijfde subgroep ligt het accent — in tegenstelling met de vier voorafgaande — niet bij de leden zelf, doch in het karakter der bedrijfstakken waarin zij werken. De opnemingscapaciteit dezer bedrijfstakken is weinig elastisch en ligt veelal beneden het aanbod. De samenstelling van deze groep loopt sterk uiteen. Naast factoren, zooals seizoensafhankelijkheid, zien wij ook de onmogelijkheid voor velen onder hen — met name voor landarbeiders, slaggers- en bakkersgezellen — om als gezinshoofd in de hen betreffende bedrijven een loon te verdienen, waarvan zij in het onderhoud van hun gezin kunnen voorzien. Vaak bestaan deze loonen bovendien nog gedeeltelijk uit vrije kost en inwoning.

¹⁾ In Augustus 1937 bedroeg het aantal oorlogsinvaliden met recht op ondersteuning 783.995.

De derde categorie omvat die werklozen die niet arbeiden willen, te verdeelen in bewust en onbewust arbeidsonwilligen, met als tusschenvorm de groep der zg. „onbegrepenen”. Deze laatsten zijn zij, die zich steeds te goed achten voor de hun aangeboden werkkringen en meenen hun kostbare arbeidskracht slechts in hogere posities te mogen aanbieden.

De subgroep der onbewust arbeidsonwilligen is een typisch na-oorlogsch verschijnsel. Velen van hen hebben zich nooit aan geregelde arbeid gewend en kunnen dat ook nu niet meer. Hun levensonderhoud hebben zij ingesteld op de, langzamerhand als vanzelfsprekend beschouwde, werkloozenuitkeeringen, — vermeerderd met kleine inkomsten uit lichten arbeid — zooals eenigen tuinbouw aan den rand der groote steden, aanbieding van diensten bij uiteenlopende gevallen. De mogelijkheid om uit deze groep nog bruikbare arbeidskrachten te recruteeren — al of niet door inhouden van het steunbedrag — is zeker aanwezig.

* * *

Hiermee is de samenstelling van het werkloze deel der Duitsche bevolking ontleed en zooals uit het bijgaande staatje blijkt verwacht Dr. Volmer de sterkste daling in de groepen 4, 5 en 9 (76 pCt.). Zij immers bevatten de werkloosheidsgevallen, welke hoofdzakelijk als overblijfselen van een afgelopen tijdperk te beschouwen zijn. Door de groote waarde welke de schrijver hecht aan de opvoedende maatregelen der regering acht hij een daling met 58 pCt. in de groepen 7, 1 en 11 geenszins onmogelijk.

Daarentegen is een daling in de groepen 3, 6 en 8 in hoofdzaak afhankelijk van den algemeenen economischen toestand.

Omtrent de tijdsduur, waarbinnen deze dalingen zich zouden moeten voltrekken laat Dr. Volmer zich echter niet uit, waardoor de practische beteekenis van zijn berekeningen aan waarde verliest en evenmin maakt hij gewag van het mogelijk optreden van tegenwerkende factoren — zooals bijvoorbeeld de import van buitenlandsche arbeidskrachten (veen- en landarbeiders uit onze Oostelijke provinciën), de moeilijkheden van overbrenging van arbeiders naar andere bedrijfstakken en de onderbreking van den werkkring voor dienst- en arbeidsplicht.

Vermelden wij tenslotte het totaal aantal werklozen voor 1936 en 1937 — respectievelijk 1.197.100 en 572.800, en het aantal van hen die ongeschikt zijn om zonder meer in het productieproces te worden opgenomen, nl. 243.000 en 174.100 dan blijkt uit de toeneming van het percentage (2.03 en 3.34), dat bij de „rest-werklozen” een steeds grooter aantal niet onmiddellijke bruikbare krachten achterblijft.

De „onbegrepenen” als tweede subgroep missen ten eenenmale gemeenschapszin. Zij vragen slechts naar het maatschappelijk aanzien van hun werkring, niet naar de nuttigheid of mate van behoeftevoorziening. Zoolang niets doen op eigen kosten is toegestaan, valt hier weinig te veranderen.

De derde en laatste subgroep is die der bewust arbeidsonwilligen (20.000). Gezien de huidige strenge controle op de uitkeeringen bevinden zich onder hen nog slechts weinig steuntrekkenden. Zij omvat onder meer leden der rijpere jeugd, welke, hoewel in aanmerking komende voor een eigen werkkring, liever

	1. Tijdelijke werklozen			2. Werklozen die niet werken kunnen					3. Werklozen die niet werken willen			Totaal
	Zij, die van werkring veranderen	Wachten	Onregelmatig werkenden	Onvolwaardigen (lichamelijk)	Onvoldoend geschoolden	Zij, die een zekeren leeftijd bereikten	Door afkomst of ras belemmerden	Slachtoffers der econ. structuur	Onbewust arbeidsonwilligen	Onbegrepenen	Bewust arbeidsonwilligen	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
Tot. der huidige werklozen ..	150.000	30.000	20.000	80.000	60.000	60.000	15.000	20.000	30.000	15.000	20.000	500.000
Verwacht toekomstig totaal	120.000	15.000	5.000	30.000	10.000	40.000	10.000	5.000	5.000	5.000	5.000	250.000

blijven teren op de beurs van hun ouders; verder mannen wier vrouwen goedbetaalde betrekkingen hebben, landloopers, smokkelaars e.d. Hier zullen maatregelen van tuchtrechterlijken aard meer op hun plaats zijn dan economische.

Structuurveranderingen in Finland.

De belangstelling voor de economische ontwikkeling der Skandinavische landen is de laatste jaren zeer groot geweest.

In het bijzonder gold dit Zweden, in mindere mate ook Denemarken; daarnaast verdient Finland, dat men gewoonlijk ook tot Skandinavië rekent, eveneens de aandacht.

In dit land hebben binnen korten tijd zeer interessante structurele veranderingen plaats gehad, welke van groot belang zijn te achten.

De Finsche hoogleeraar Korpisaari geeft hiervan een interessant overzicht in de „Wirtschaftsdienst” van 21 Januari jl.

Op agrarisch gebied wordt Finland steeds minder afhankelijk van het buitenland; de industriële productie beweegt zich in stijgende lijn en nieuwe productieschema's worden ter hand genomen, terwijl het credietwezen in steeds meerdere mate in staat is aan 's lands kapitaalbehoeften te voldoen.

Het land ontwikkelt zich in een richting, die men met de naam „zelfvoorziening” kan bestempelen, hetgeen, althans naar Nederlandsche begrippen, die ontwikkeling iets beter weergeeft dan de term „autarkie”, (die veelal een politieke bijmaak heeft) welke Prof. Korpisaari gebruikt. Finland met zijn bevolking van 3.532.000 zielen (schatting in 1935) heeft een zeer geringe werkloosheid; volgens het „Annuaire Statistique” van den Volkenbond bedroeg het gemiddeld aantal werklozen in 1936 slechts 4.796.

In de meeste bedrijfstakken is zelfs meer werkgelegenheid dan in 1929, vooral de ijzerindustrie, de chemische industrie en de textielproductie verheugen zich in een groote bedrijvigheid; slechts de levensmiddelenindustrie en de productie der zaagmolens blijven achter.

Landbouw en veeteelt.

De snelle groei van de agrarische productie is algemeen bekend. De behoefte aan graan wordt voor ongeveer 80 pCt. door het land zelf gedekt, speciaal de rogge-invoer is sterk verminderd, terwijl de tarwebouw zoo snel toeneemt, dat men na pl.m. 5 jaar onafhankelijk van het buitenland zal kunnen zijn. Aardappelen verbouwt het land in vrij groote hoeveelheden. Deze mate van onafhankelijkheid op het gebied van den graanbouw bereikt, uit zich in de Finsche handelsbalans.

De invoerwaarde in 1925, van graan, graanproducten, voeder en zaden bedroeg 1213 miljoen F.mk. (Fin. mark), in 1936 nog slechts 635 miljoen F.mk. Daar deze cijfers tevens groote hoeveelheden goederen bevatten, die Finland niet produceert, blijkt wel hoe revolutionair de ontwikkeling geweest is.

Met betrekking tot de veeteeltproducten, een tak, waarin het land van oudsher een belangrijke exportpositie inneemt, merkt Prof. Korpisaari op, dat de invoer van spek nagenoeg stopgezet is.

De totale melkproductie (24 mill. hl.) bedraagt ongeveer de helft van de Nederlandsche. Boter produceert Finland in mindere mate (slechts $\frac{1}{4}$ der Nederlandsche productie). De fabricage geschiedt voor het allergrootste deel (pl.m. 95 pCt.) coöperatief. De jaarlijksche kaasproductie beteekent weinig. Het land heeft een vrij aanzienlijke margarine-productie nl. pl.m. 10.000 kub. ton per jaar.

Industrie.

De exportindustrie toont een belangrijke vooruitgang, het indexcijfer voor deze industrie steeg van 100 in 1926 tot 164 in 1936 en 184 in het 2e kwar-

taal van 1937. In deze gunstige ontwikkeling hebben cellulose-, houtpulp- en papierindustrie een belangrijk aandeel, terwijl de houtbewerkings-industrie op hetzelfde peil gebleven is.

In Finland bestaat den laatsten tijd een tendens tot export van veredelde producten over te gaan. De oprichting van een kunstzijdefabriek wijst in dezelfde richting. De eenzijdigheid van den Finschen uitvoer, die voornamelijk uit producten van zijn uitgestrekte wouden bestaat, vormt oogenschijnlijk een gevaar voor het economisch leven. De wereldcrisis heeft echter getoond, dat de belangrijkste Finsche uitvoerartikelen juist in depressietijden nog goed afzet kunnen vinden.

Tegenover de vermindering van de particuliere vraag, staat de vermeerderde vraag van de overheid naar houtproducten, in verband met de uitvoering van openbare werken als middel, om de depressie te bestrijden. Bovendien heeft Finland, in cellulose- en papier-producten, waarvoor de research geregeld nieuwe toepassingsmogelijkheden opspoort. Regelmatig worden nieuwe procédés gevonden, waarvoor een goede afzet mogelijk is.

De industrieën, welke voor de binnenlandsche markt werken, toonen een toenemende mate van onafhankelijkheid, hetgeen blijkt uit de steeds terugloopende invoer van industrieproducten, waarmee gepaard gaat een toeneming van den invoer van grondstoffen en half-fabrikaten. Opmerkelijk is, dat zelfs in de depressiejaren talrijke kleine industrieën gevestigd zijn, welke zich in het bijzonder op de productie van kwaliteitsproducten toelagen. De technische ontwikkeling heeft met de industriële opbloei gelijken tred gehouden. Vooral de laatste 10 jaar is het grootste deel der verouderde fabrieksinstallaties door moderne machines vervangen.

Financieel staan de ondernemingen er beter voor, vele hebben zich van hun vaste schuldenlast ontdaan en werken thans uitsluitend met eigen kapitaal. Voorts heeft een belangrijk aantal ondernemingen het bankcrediet in obligatieleeningen kunnen consolideeren.

De industrie heeft haar gunstige ontwikkeling ten deele te danken aan de doelmatige handelspolitiek, ten deele aan het feit, dat de binnenlandsche consumenten hun nationale producten hebben leeren waardeeren. Voor een verdere opbloei van de industrie is het opbouwen van een uitvoer van groot belang. De mogelijkheid daartoe bestaat, gezien de lage productiekosten en het feit, dat het land kwaliteitsproducten levert. Bovendien is in vele takken het productievermogen grooter dan het inheemsche verbruik.

Het credietwezen.

Het credietwezen is niet bij de ontwikkeling van landbouw en industrie achtergebleven. Terwijl het economisch leven van het land in het verleden t.a.v. spoorwegaanleg, mechanisatie der industrie en agrarische ontwikkeling, aangewezen was op kapitaalimport, is de ontwikkeling na 1931 een geheel andere richting uitgegaan. Voor den wereldoorlog kon men met de buitenlandsche obligatieleeningen den rentevoet eenigszins drukken. Na den oorlog was de rentevoet der buitenlandsche leeningen zoo hoog, dat het renteniveau eerder steeg. De op de geldmarkt heerschende schaarschte leidde ertoe, dat men op groote schaal buitenlandsch crediet op korten termijn opnam (in 1931 bedroeg de netto schuld op korte termijn 3,1 milliard F.mk). In de noodlottige zomer en herfst van 1931 bracht dit Finland in ernstige moeilijkheden.

De handelsbalans.

Finland heeft sinds 1930 een actieve handelsbalans. Ook 1937 toont een klein uitvoeroverschot. De Finnish-Trade Review geeft de volgende cijfers:

	export	import	saldo
1936	7.200 miljoen F.mk.	6.370	pl.m. 830
1937	9.200	9.100	pl.m. 100

De gestegen exportwaarde is voornamelijk toe te schrijven aan verhoogde exportprijzen. Daarentegen is de toename in de importwaarde hoofdzakelijk aan vergroting van het volume toe te schrijven, vooral in machines, transportmiddelen en grondstoffen. In verband met deze prijshausse is het de vraag of het exportsaldo zich bij eventueel omslaan der conjunctuur zal handhaven.

De als gevolg van het exportsaldo in het land stroomende valuta's zijn hoofdzakelijk ter vermindering van de buitenlandsche schuld aangewend. De buitenlandsche netto-schuld op korte termijn, welke in 1931 nog 3,1 milliard F.m.k. bedroeg, was in Juni 1937 in een nettovordering van 680 millioen F.m.k. veranderd. Ook de schuld op lange termijn aan het buitenland, is sterk teruggelopen. De resteerende buitenlandsche schuld op korte termijn is een handelsschuld, waarvan terugbetaling wegens de lage rente en het technische voordeel niet loont.

Een deel van het overschot is voor verdubbeling van de reserves (goud en deviezen) der Finsche Staatsbank gebruikt, waarmee de kracht van de Finsche valuta verzekerd is en tevens een waarborg voor de handhaving van de huidige lage rentevoet geschapen wordt.

Beteekenis van het uitvoeroverschot.

Het groote uitvoeroverschot is volgens Prof. Korpisaari Finland tot nu toe voordeel geweest en heeft de consolidatie der volkshuishouding mogelijk gemaakt. Als zelfstandig verschijnsel is het echter een teeken van zwakte, d.w.z., het getuigt van een geringe consumptieve kracht.

In de buitenlandsche handel is de invoer het primaire, de uitvoer het secundaire verschijnsel. Een volk exporteert om zijn import (gelijktijdig of reeds plaats gehad hebbend) te betalen en niet om een exportoverschot te bereiken. Het gaat per slot van rekening om de goederen (rijkdom) waarmee men behoeften bevredigt.

Nu de buitenlandsche betalingsverhoudingen in orde zijn, heeft het weinig zin het economisch volksvermogen — de bosschen — te verkopen en het uitvoeroverschot in goud, enz. vast te leggen, hetgeen tot een bepaald tijdstip een noodzakelijke belegging kan zijn, maar daarna ondoelmatig wordt.

Uit dit oogpunt is het teruglopende exportsaldo een gunstig teeken.

Resumeerend kan men vaststellen, dat Finland thans een interessante periode van consolidatie van recente structuurverschuivingen doormaakt.

ONTVANGEN BOEKEN.

Flughäfen, Raumlage, Betrieb und Gestaltung. Heft 11 der Forschungsergebnisse des Verkehrswissenschaftlichen Instituts für Luftfahrt an der technischen Hochschule Stuttgart. Herausgegeben von Prof. Dr. Ing. Carl Pirath. (Berlijn 1937; Verlag von Julius Springer. Prijs R.M. 6.60).

Algemeene Handelskennis door L. F. van Meeuwen, docent aan de Nederlandsche Handels-Hoogeschool te Rotterdam. Achtste druk, herzien door Mr. Dr. H. Fortuin, adjunct-secretaris en Mr. A. A. Bouman, administrateur van het Handelsregister van de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Amsterdam. (Wassenaar 1937; N.V. Uitgevers-Mij. v.h. G. Delwel. Prijs f 5.—).

Practisch Boekhouden door Dr. W. Kreukniet, oud-accountant en oud-leeraar in het boekhouden en de staathuishoudkunde, vijfde deel. (Wassenaar 1937; N.V. Uitgevers-Maatschappij v.h. G. Delwel. Prijs f 5.50).

Hoofdzaken uit de organisatie en techniek van den handel (ten dienste van het handelsonderwijs) door W. Speerstra, leeraar aan de 1e openbare handelsschool te Amsterdam. Derde druk. (Groningen/Batavia 1937; J. B. Wolters' Uitgevers-Maatschappij N.V. Prijs ing. f 5.50, geb. f 5.90).

Onderzoek naar de werking van het pandcrediet onder de inlandsche bevolking (Java en Madoera), twee deelen met een derde deel bijlagen, door Dr. J. R. Lette, assistent-resident, tijdelijk ter beschikking gesteld van den directeur van financiën.

Börsen- und Wirtschafts-Kalender 1938. 75. Jahrgang. Uitgave van de Frankfurter Zeitung.

Der private Handelsunterricht in der Schweiz door Prof. Dr. O. Fischer en Dr. K. Gademann.

Handboek voor het sociale volkscredietwezen met statuten, reglementen, modellen, boekhouding, statistiek, formulieren enz. voor de inrichting van Volkscredietbanken en Borgstellingfondsen door Mr. Th. A. Fruin en P. A. van Aggelen.

AANVOER VAN GRANEN. (In tons van 1000 kg.)

Artikelen	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	6-12 Mrt. 1938	Sedert 1 Jan. 1938	Overeenk. tijdvak 1937	6-12 Mrt. 1938	Sedert 1 Jan. 1938	Overeenk. tijdvak 1937	1938	1937
Tarwe	35.052	238.807	265.951	—	2.127	9.166	240.934	275.117
Rogge	2.658	38.628	72.714	—	—	647	38.628	73.361
Boekweit	218	2.402	2.036	—	—	—	2.402	2.036
Mais	16.095	279.386	266.277	100	26.858	41.513	306.244	307.790
Gerst	7.012	66.463	102.403	—	2.101	4.354	68.564	106.757
Haver	—	54.756	41.971	—	1.036	2.180	55.792	44.151
Lijnzaad	6.342	27.618	29.861	—	60.152	51.268	87.770	81.129
Lijnkoek	2.433	17.438	11.365	—	—	—	17.438	11.365
Tarwemeel	370	10.979	7.227	185	3.725	1.340	14.704	8.567
Andere meelsoorten	641	7.702	10.408	—	983	1.086	8.685	11.494

Noot bij groothandelsprijzen. (Zie blz. 208/209)

¹⁾ *Tarwe:* Tot Jan. 1931 Hard Winter No. 2; van Jan. 1931 tot 26 Sept. 1932 79 kg La Plata; van 26 Sept. 1932 tot 5 Febr. 1934 Manitoba No. 2; van 5 Febr. 1934 tot 6 Juli 1935 80 kg La Plata; van 6 Juli 1936 tot 30 Nov. 1936 Manitoba; van 30 Nov. 1936—2 Aug. 1937 Bahia Blanca; van 2 Aug.—16 Aug. 1937 La Plata; van 16—23 Aug. 1937 Bahia Blanca. *Rogge:* Tot Jan. 1928 Western; vanaf Jan. 1928 tot 16 Dec. 1929 American No. 2; van 16 Dec. 1929 tot 26 Mei 1930 74/5 kg Hongaarsche; vanaf 26 Mei 1930 tot 23 Mei 1932 74 kg Zuid-Russische; van 23 Mei 1932 tot 2 Oct. 1933 No. 2 Canada; van 2 Oct. 1933—25 Oct. 1937 La Plata. *Gerst:* Tot Jan. 1928 Malting; van Jan. 1928 tot 9 Febr. 1931 American No. 2; van 9 Febr. 1931 tot 23 Mei 1932 64/5 kg Zuid-Russische; van 23 Mei—19 Sept. 1932 No. 3; van 19 Sept. 1932 tot 24 Juli 1933 62/63 kg Zuid-Russische; van 24 Juli 1933—7 Oct. 1935 64/65 kg La Plata; van 7 Oct. 1935—18 Mei 1936 62/63 kg Zuid-Russische; van 18 Mei 1936—23 Aug. 1937 64/65 kg La Plata. *Mais:* Tot Jan. 1937 2000 kg La Plata. *Lijnzaad:* Vanaf 1 Jan. 1938 per 1000 kg, tevoren per 1960 kg. De vroegere prijzen werden herleid op basis van 1000 kg.

NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte Balans op 14 Maart 1938.

Table with columns for Activa and Passiva, listing various financial items like Binneul. Wis. sels, Prom., enz. in disc., Papier o. h. Buitenl. in disconto, etc.

1) Waarvan aan Nederlandsch-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad No. 99) f 65.883.125,—
2) Waarvan in het buitenland f 136.289.057,10

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Table with columns: Data, Goud (Munt, Muntmat.), Circulatie, Andere opeischb. schulden, Beschikb. Metaal-saldo, Dek-kings perc.

Table with columns: Data, Totaal bedrag disconto's, Schatkist-promessen rechtstreeks, Belee-ningen, Papier op het buitent., Diverse rekeningen

Table with columns: Data, Goud, Zilver, Circulatie, Andere opeischb. schulden, Beschikb. metaal-saldo

Table with columns: Data, Wissels, buiten N.-Ind. betaalb., Dis-conto's, Belee-ningen, Diverse rekeningen, Dek-kings-percentage

1) Sluitpost activa. 2) Cijfers telegrafisch ontvangen.

BANK VAN ENGELAND.

Table with columns: Data, Metaal, Bankbilj. in circulatie, Bankbilj. in Departm., Other Securities (Disc. and Advances, Securities)

Table with columns: Data, Gov. Sec., Public Depos., Other Deposits (Bankers, Other Accounts), Reserve, Dek-kings-perc. 1)

1) Verhouding tussen Reserve en Deposits.

BANK VAN FRANKRIJK.

Table with columns: Data, Goud, Zilver, Te goed in het buitent., Wis-sels, Waarv. op het buitent., Belee-ningen, Renteloos voorschot v. d. Staat

Table with columns: Data, Bons v. d. zelfst. amort. k., Diver-sen 1), Circulatie, Regk. Courant (Staat, Zelfst. amort. k., Particulieren)

1) Sluitpost activa.

DUITSCHER RIJSBANK.

Table with columns: Data, Goud, Daarvan bij buitent. circ. banken 1), Deviezen als goud-dekking geldende, Anders wissels en cheques, Belee-ningen

Table with columns: Data, Effec-ten, Diverse Activa 2), Circu-latie, Regk.-Crt., Diverse Passiva

1) Onbelast. 2) w.o. Rentenbankscheine 7 Mrt., 28 Febr. resp. 18, 8 mill.

NATIONALE BANK VAN BELGIË (in Belga's).

Table with columns: Data 1938, Goud (Munt en metaal, Munt en diversen), Buitenlandsche deviezen en goudwaarden, Binnen-landsche wissels, Belegingen op Belgische Staatsfondsen, Voorschot aan den Staat, Overheids-fondsen, Circulatie, Regk. Crt. (Schatkist, Partic.)

FEDERAL RESERVE BANKS.

Table with columns: Data, Goudvoorraad (Totaal bedrag, Goud-certificaten 1), „Other cash“ 2), Wissels (In her-disc. v. d. member banks, In de open markt gekocht)

Table with columns: Data, Belegd in U. S. Gov. Sec., F. R. Notes in circula-tie, Totaal Depo-sito's, Gestort Kapitaal, Goud-Dek-kings-perc. 3), Algem. Dek-kings-perc. 4)

1) Deze certificaten werden door de Schatkist aan de Reserve Banken gegeven voor de overname van het goud, toen de \$ op 31 Jan. '34 van 100 op 59.06 cents werd gedevalueerd.
2) „Other Cash“ does not include Federal Reserve Notes or a Bank's own Federal Reserve bank notes.
3) Verhouding totalen goudvoorraad tegenover opeelbare schulden: F. R. Notes en netto deposito. 4) Verhouding totalen voorraad muntmateriaal en wettig betaalmiddel tegenover idem.

PARTICULIERE BANKEN AANGESLOTEN BIJ HET FED. RES. STELSEL.

Table with columns: Data, Aantal leening., Dis-conto's en beleen., Beleg-ingen, Reserve bij de F. R. banks, Totaal depo-sito's, Waarvan time deposits

De posten van De Ned. Bank, de Javasche Bank en de Bank of England zijn in duizenden, alle overige posten in miljoenen van de betreffende valuta.